

Barns rätt till delaktighet

Arbetsmodell för att öka barns inflytande i daghemmet

Linda Mattsson

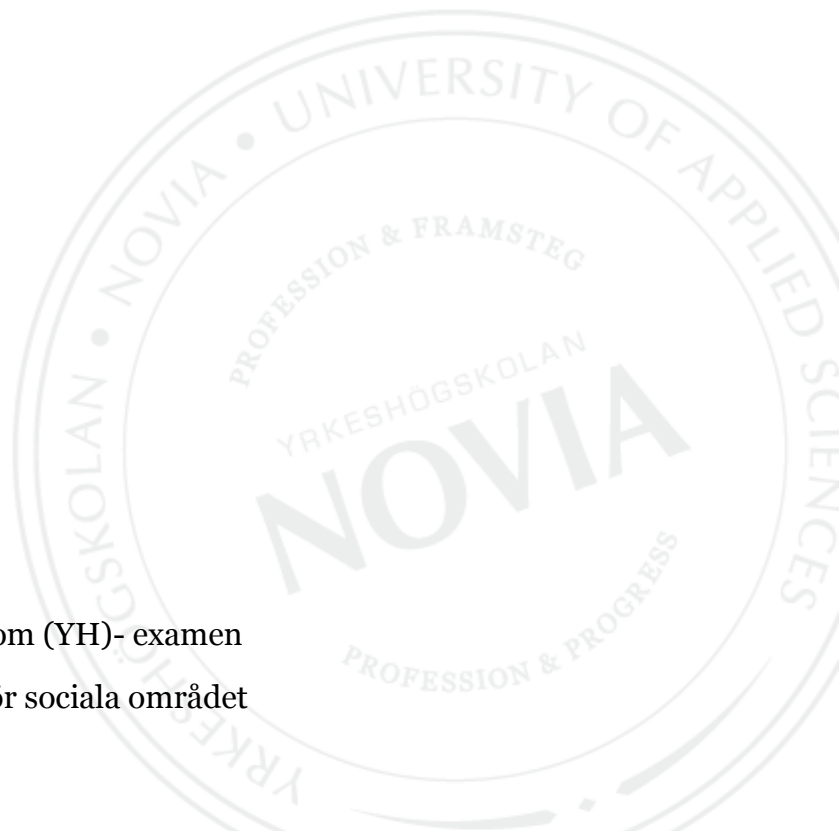
Maria Roiha

Yvonne Öfverström-Sundqvist

Examensarbete för socionom (YH)- examen

Utbildningsprogrammet för sociala området

Åbo 2013

EXAMENSARBETE

Författare: Mattsson Linda, Roiha Maria och Öfverström-Sundqvist Yvonne

Utbildningsprogram och ort: Socionom YH, Åbo

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Socialpedagogiskt arbete bland barn- och familjer

Handledare: Alm Christine, Björklund Gunilla och Davidsson Susanne

Titel: Barns rätt till delaktighet. Arbetsmodell för att öka barns inflytande i daghemmet.

Datum: 10.4.2013

Sidantal: 44

Bilagor: 3

Sammanfattning:

Detta examensarbete görs inom projektet *Det resilienta barnet*. Avsikten med projektet är att utveckla resursförstärkande modeller, metoder och material för daghem vars målsättning är att stärka resiliensen hos målgruppen femåringar. Examensarbetet är ett beställningsarbete från Folkhälsan r.f.

Syftet med arbetet är att ge de professionella i daghemsverksamheten en arbetsmodell med vilken de tillsammans med barnen kan skapa sina egna positiva regler och ha som stöd då de samtalar kring gruppens regler.

Arbetet grundar sig på artiklar från Barnkonventionen om barnets rättigheter. Metoden i detta arbete går ut på samtal med barn. Målet med arbetet är att få fram hur barnen uppfattar regler på daghem och hur vuxna kan göra barnen mera delaktiga i beslut som fattas. Utgående från det har en arbetsmanual utformats. Arbetet baserar sig på en kvalitativ innehållsanalys.

Resultatet av undersökningen visar att barnets perspektiv är ett viktigt begrepp i daghemsverksamheten.

Slutsatsen av detta är att metoden samtal med barn är ett bra och pedagogiskt arbetssätt då vuxna vill få fram barnets tankar och åsikter.

Språk: Svenska **Nyckelord:** Barnperspektiv, barnets perspektiv, samspel, social kompetens, regeluppfattning.

Förvaras: Examensarbetet finns tillgängligt både i yrkeshögskolornas webbiblioteket Thesus.fi eller som inbundet i biblioteket.

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Mattsson Linda, Roiha Maria ja Öfverström-Sundqvist Yvonne

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Sosionomi (AMK), Turku

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Sosiaalipedagoginen työ lasten ja perheiden parissa

Ohjaajat: Alm Christine, Björklund Gunilla ja Davidsson Susanne

Nimike: Barns rätt till delaktighet. Arbetsmodell för att öka barns inflytande i daghemmet.

Päivämäärä: 10.4.2013

Sivumäärä: 44

Liitteet: 3

Tiivistelmä:

Tämä opinnäytetyö on tehty osana Det resilienta barnet projektia. Projektin tarkoituksena on kehittää päiväkodeille tarkoitettuja voimavaroja vahvistavia malleja, menetelmiä ja materiaaleja, joiden tavoitteena on vahvistaa viisivuotiaan lapsen resilienssiä (engl. resilience).

Opinnäytetyön tavoitteena on antaa päiväkodin henkilöstölle työskentelymalli jolla he voivat yhdessä lasten kanssa luoda yhteiset positiiviset säännöt ja jota voi käyttää apuna keskustelussa ryhmän säännöistä.

Opinnäytetyö perustuu artikkeleihin Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Työn tavoitteena on saada esille miten lapset ymmärtää sääntöjä päiväkodissa ja miten aikuiset voivat saada lapset enemmän osallisiksi päätöksiin joita tehdään. Tämän perusteella on työskentelymalli kehitetty.

Työ perustuu kvalitatiiviseen sisältöanalyysiin.

Opinnäytetyö perustuu tutkimukseen joka tuo esille että lapsen näkökulma on tärkeä käsite päiväkotitoiminnassa.

Johtopäätös on että menetelmä keskustelu lasten kanssa on hyvä pedagoginen työskentelymuoto silloin kun aikuiset haluavat saada esille lapsen ajatukset ja mielipiteet.

Kieli: Ruotsi **Avainsanat:** Lapsinäkökulma, lapsen näkökulma, lapsen vuorovaikutus, sosiaalinen pätevyys, sääntöjen käsittäminen.

Arkistoidaan: Opinnäytetyö on saatavilla joko ammattikorkeakoulujen verkkokirjastossa Theseus.fi tai kirjastossa.

BACHELOR'S THESIS

Author: Mattsson Linda, Roiha Maria and Öfverström-Sundqvist Yvonne

Degree Programme: Bachelor of Social services, Åbo

Specialization: Social pedagogical work with children and families.

Supervisors: Alm Christine, Björklund Gunilla and Davidsson Susanne

Title: Barns rätt till delaktighet. Arbetsmodell för att öka barns inflytande i daghemmet.

Date: 10.4.2013 **Number of pages:** 44 **Appendices:** 3

Summary:

This Bachelor's thesis is performed within the parameters of the project "Det resilienta barnet" (The resilient Child). The purpose of the project is to develop resource based models, methods and material for kindergartens that wish to strengthen the resilience of our target group, five year old children. The work is commissioned by Folkhälsanr.f. The purpose of our research is to support professionals in day cares to discuss rules for the group together with the children and to create positive rules together with the children. Our work is based on the articles of the Convention on the Rights of the Child. The method proposed is conversations with children. The goal is to focus on how children perceive rules in day care and how adults can involve children more in decision making processes. Emanating from this idea, a manual has been produced. The work is based on qualitative inquiry analysis. Our research shows that the perspective of the child is an important concept in day care activity. The conclusion of our study is that conversations with children is a good educational working model when wanting to bring forward the thoughts and opinions of the child.

Language: Swedish **Key words:** Child's point of view, child perspective, interaction, social skills, rule comprehension.

Filed at: The examination work is available either at the electronic library Theseus.fi or in the library.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Mobbningsförebyggande arbete och regler	3
1.2	Barns rättigheter	4
1.3	Barns delaktighet	6
2	Metod	7
2.1	Litteratursökning	8
2.2	Etik och tillförlitlighet.....	10
2.3	Tillvägagångssättet.....	12
3	Barnsyn	15
3.1	Barnets perspektiv.....	15
3.2	Barnperspektiv.....	16
3.3	Skillnaden mellan barnets perspektiv och barnperspektiv	17
4	Utveckling och samspel.....	18
4.1	Inlärningsnivå och självuppfattning.....	18
4.2	Samspelets betydelse för barnet	20
4.3	Barn och regler	22
4.4	Barns samspel med varandra	24
4.5	Social kompetens.....	26
4.6	Lekens betydelse	27
5	Samtal med barn.....	28
5.1	Innehåll och struktur	28
5.2	Risker och hjälpmedel	31
5.3	Tolkning och analys.....	31
6	Redovisning av samtalen med barnen	32
6.1	Tolkning och resultat av samtalen.....	32
6.2	Resultat av samtal kring regler	33
6.3	Resultat av samtal kring inomhusaktiviteterna	34
6.4	Sammanfattning av samtalen	35
7	Manualen	36
8	Avslutande diskussion.....	37
	Källförteckning	40

Bilagor:

Bilaga 1: Tillståndsblankett

Bilaga 2: Tillståndsblankett

Bilaga 3: Arbetsmanual

1 Inledning

”Du får inte” är ett inrutat och vanligt sätt att uttrycka sig (Arnér 2009, s. 19). Reglerna på daghem idag uppfattas ofta som sådant som inte får göras, barnen är begränsade till vad de får och inte får göra. Dessutom är det vanligt att vuxna på daghemmet är de som avgör om barnets initiativ ska få gehör. (Arnér 2009, s. 67).

”Barns rätt till delaktighet” ingår i projektet ”Det resilienta barnet”, som har som tyngdpunkt att skapa resursförstärkande och hälsofrämjande modeller och material för daghemsverksamhet. Målgruppen för projektet är femåringar på daghem. De tidigare skapta metoderna som utvecklats inom projektet har varit resursförstärkande och har haft fokus på interaktion, empati och självbild samt olika funktionella metoder inriktade på samtal, rörelse, musik, drama och kreativitet. Projektet startades 2006 och de första lärdomsproven inom ramen för projektet gjordes 2008-2009 där det centrala var att beskriva och förklara resiliensperspektivet. Dessutom fokuserades det på metoder som stöder självbild, självkänsla och social kompetens. År 2009 inledde Folkhälsans förbund r.f. ett samarbete med Mannerheims Barnskyddsförbund med mål att utveckla och förstå vikten av ett tidigt ingripande i mobbning under skolåldern. Samma år började Folkhälsans förbund r.f. ett samarbete med Yrkeshögskolan Novia med målet att studerande utvecklar modeller för förebyggande av mobbning på daghem. Samarbetet med Folkhälsans förbund r.f. och Yrkeshögskolan Novia har fortsatt under våren 2013 kring Folkhälsans förbund r.f. och projektet ”Ett daghem utan mobbning”. Beställningen i examensarbetet är att utveckla en arbetsmodell för positiva regler på daghem men vi har satt tyngden på att skapa en arbetsmodell för ”barns rätt till delaktighet” vilket i sig hjälper att minska mobbning och utanförskap.

Syftet med examensarbetet är att utarbeta en arbetsmodell med vilken daghemsgruppen kan bli mera delaktiga. Med denna arbetsmodell kan alla barn bli hörda och ha en möjlighet att bli delaktiga i regelskapandet, vilket bidrar till att gruppen kan skapa en mer positiv samvaro. Detta i sig minskar risken för utanförskap i daghemsgruppen. Konkret kommer arbetsmodellen att vara en manual (se bilaga 3) som vuxna på daghemmet kan ha stöd av i daghemsverksamheten då de samtalar kring gruppens regler.

I detta arbete finns två frågeställningar:

1. Hur kan man som pedagog arbeta för barns inflytande i daghemsgrupp?
2. På vilket sätt kan barn göras mer delaktiga i utformningen i daghemsverksamheten?

I arbetet används kvalitativ litteraturstudie och innehållsanalys. I arbetet har frågeställningarna och syftet formats och utvecklats under processens gång. För att uppnå syftet med arbetet har samtal med barn genomförts. För att samtalen har kunnat förverkligas har litteratur som behandlat hur vuxna samtalar med barn och hur barnsamtal genomförs så att barnets perspektiv lyfts fram inlästs. Samtalen har genomförts på två daghem, ett på Åland och ett på Kimitoön. Eftersom barnen har varit delaktiga i arbetsmodellens utveckling kommer det i arbetet att tas upp barnens möjligheter till delaktighet och vilka saker som bör beaktas för att göra barnen delaktiga. Teorin i arbetet baserar sig bland annat på Sterns och Vygotskijs tankar om barnets sociala kompetens, barnets perspektiv, barnperspektivet, barnets samspel och barnets regeluppfattning. Examensarbetet har avgränsats till daghemsbarn i åldern fem år eftersom målgruppen för projektet ”det resilienta barnet” är femåringar på daghem. Grunden i examensarbetet är FN:s Barnkonvention om barnens rättigheter. För att avgränsa FN:s Barnkonvention som innehåller 54 artiklar, kommer enbart två artiklar från barnkonventionen att tas upp i arbetet. De två artiklarna stöder arbetet och är mest relevanta.

I den svenska litteraturen används begreppet förskola då det i Finland används daghem. I detta examensarbete använder vi begreppet daghem. I den svenska litteraturen används ordet pedagog då det syftas på den som har det pedagogiska ansvaret, eller professionella i daghemsgruppen men i detta examensarbete används begreppet vuxen och då med tanke på alla som arbetar inom dagvården.

För att få en inblick i bakgrunden för examensarbetet kommer det i inledningen att lyftas fram Folkhälsans förbund r.f. arbete kring förebyggande av mobbning i daghemmet, positiva regler på daghemmet som tangerar examensarbetet samt Barnkonventionen som är examensarbetets grund.

1.1 Mobbningsförebyggande arbete och regler

Folkhälsans förbund r.f. och Mannerheims Barnskyddsförbund inledde mobbningsförebyggande arbete 2009 som pågick till 2010. Under detta år gjordes en kvalitativ utredning för att få fram hur mobbning kan framstå bland barn i daghemsåldern. Under arbetets gång lyfte både föräldrar och daghemspersonal fram att det finns behov av att ta upp mobbning redan i daghemsåldern och att det borde finnas mera redskap för att kunna ingripa och förebygga mobbning.

I Folkhälsans projektplan och projektet "Ett daghem utan mobbning" hänvisas det till en avhandling gjord av Junttila (2000) var det kom fram att 14 % av daghemsbarnen lider tillfälligt av ensamhet. Junttila menar att en av riskfaktorerna för att bli mobbad är ensamhet. I avhandlingen kom det även fram att daghemspersonalen inte alltid lägger märke till de ensamma barnen. Även andra forskare som Jonsdottir (2007) och Nietola (2000) har lyft fram ensamma barn i dagvården och att det inte är ovanligt att barn kan känna sig ensamma i dagvården. (Folkhälsans förbund r.f. 2011-2014, s. 1).

Talos (2000) pro gradu- avhandling, "Kiusataanko jo päiväkodissa" har visat att mobbning är vanligt redan i dagvården. Junttilas, Jonsdottir, Nietolas samt Talos avhandlingar tangerar varandra och ger en tillförlitlighet vad gäller barns känsla för ensamhet och att mobbning även förekommer redan i dagvården. (Folkhälsans förbund r.f. 2011-2014, s. 1).

Antonovsky tog fram begreppet KASAM - känslan av sammanhang, där tanken var att om såväl vuxen som barn upplever tillvaron meningsfull har det en positiv inverkan på människans hälsa. Barnets rätt att få leka, få beröring och omtanke förmedlar i sin tur det att barnet är betydelsefullt. (Antonovsky 2001, s. 125). Genom att arbeta resursförstärkande och ta med barnen i daghemmets verksamhet stöds både barnets utveckling och känslan av samhörighet. Tanken med positiva regler på daghemmet och att barnen får vara delaktiga då reglerna görs handlar även om att se barnen som resurser på daghem.

Ett försök till att förebygga mobbning och att även uppmärksamma till de barn som känner sig ensamma i dagvården är att göra barnen delaktiga i daghemmets vardag och rutiner. Genom delaktighet får barnen känslan av att de blir sedda och hörda samt att de känner att de är delaktiga i beslut som gäller dem. För att skapa positiv samvaro i gruppen måste alla

kunna följa gruppens regler. När daghemsgruppen använder sig av arbetsmanualen, "steg för steg till positiv samvaro", var alla barn skall höras och göras delaktiga får barnen komma fram som resurser i daghemsverksamheten. "Steg för steg till positiv samvaro" stöder även ett förebyggande arbete mot mobbning. Genom att barnen görs delaktiga i de regler som gäller på daghemmen, där de behandlas jämlikt och deras hälsa och funktionsförmåga främjas utmynnar ett socialt hållbart samhälle. I social- och hälsovårdsministeriets strategi för ett socialt hållbart Finland 2020 lyfts samma tankar fram om att målet för ett socialt hållbart samhälle är att människorna behandlas jämlika, alla får vara delaktiga och att allas hälsa och funktionsförmåga främjas. Social- och hälsovårdsministeriets tankar har i examensarbetet omformulerats till att gälla barnen eftersom också de är en del av vårt samhälle. (Social- och hälsovårdsministeriet 2010, s. 3).

1.2 Barns rättigheter

Grunden till examensarbetet är FN:s Barnkonvention. Med stöd av två artiklar från Barnkonventionen kommer det i detta examensarbete att utformas ett förslag på en arbetsmodell som vuxna på daghem kan använda sig av då de gör upp regler tillsammans med barnen. Då barn och vuxna tillsammans gör upp regler blir barnen delaktiga, vilket gynnar barnen på lång sikt.

Barnkonventionen utformades 1989 av FN:s generalförsamling. Då Barnkonventionen trädde i kraft hade den som mål att skapa en barnvänlig värld och ett barnvänligt samhälle. Alla länder förutom USA och Somalia har ratificerat eller skrivit under Barnkonventionen. (Unicef 2011, s. 5). Alla barn och unga har rätt att känna till vad som står i Barnkonventionen. Tillämpandet av Barnkonventionen bör göras i samråd med barn och unga och därför bör de tas med i beslut som gäller dem. (Arnér & Tellgren 2011, s. 31). Finland ratificerade Barnkonventionen 1991 (Karimäki 2008, s. 1).

Det finns fyra principer i Barnkonventionen som är grundläggande och som alltid bör beaktas. Dessa är att alla barn har lika värde och samma rättigheter - artikel 2. Barnets bästa skall alltid beaktas vid alla beslut - artikel 3. Alla barn har rätt att vara barn, vilket betyder rätt till liv och utveckling - artikel 6 samt att alla barn har rätt att få säga sin åsikt och få den respekterad - artikel 12. (Unicef 2009, s. 5).

Kommittén för Barnkonventionen tog i ett tidigt skede fram artikel 12 som en av de mest grundläggande och viktigaste i barnets rättigheter. Kommittén har upprepade gånger betonat att barnet bör och skall göras aktivt att regera för egna åsikter och känslor. (Unicef 2011, s. 119). I artikel 12 garanteras att varje barn har rätt att säga sina åsikter samt rätt att uttala sig i de frågor som rör barnet själv. Detta betyder att allt som barnet säger skall mätas i betydelse med tanke på barnets ålder och mognad. Samt att barnet alltid har rätt att bli hörd antingen omedelbart eller senare av någon lämplig organisation, exempelvis domstolen. (Unicef 2009, s. 19). Kommittén för Barnkonventionen anser att alla barn ska ses som aktiva medborgare och få sina röster hörda. Det betyder inte att barn under 18 år har rätt att bestämma utan de har rätt att få vara delaktiga i besluten. (Unicef 2008, s. 123). Artikel 12 har ingen minimiålder för när barn får uttrycka sina åsikter och få dem respekterade. Kommittén har också förkastat förslaget att införa en minimiålder då barnets åsikter ska beaktas. (Unicef 2008, s. 124). Då barnets åsikter hörs görs det med hänsyn till barnets ålder och mognad. Då det talas om begreppet mognad hos barn finns det inget att mäta efter. Det som beaktas är hur pass mycket barnet förstår i just den aktuella situationen. (Unicef 2008, s. 125). Examensarbetet har stöd av konventionens 12:e artikel eftersom det är meningen att barnen skall ses som aktiva medborgare och få sina röster hörda. Genom att barnen får sina röster hörda och får vara delaktiga i arbetsmodellen som utarbetas i examensarbetet har arbetet en stark etisk värdegrund.

Artikel 31 har fokus på barnets rätt till lek, vila, rekreation och fritid. Lek och vila är bland annat sådant som skribenterna kommer att följa med då de går ut till daghemmen. Därför är det relevant att lyfta fram artikel 31 i examensarbetet. Barns rätt till lek kallas ibland för den glömda rättigheten, leken är en viktig del av barnets utveckling. Leken omfattar barnets aktiviteter som den vuxne inte kan kontrollera och som inte behöver ha några regler. Vilan omfattar det grundläggande behovet av sömn eller avkoppling både psykiskt och fysiskt. Barnet ska ha tid och frihet att få göra vad som önskas samt rekreation, vilket betyder aktiviteter som barnet själv önskar. (Unicef 2008, s. 329). Leken och vilan är två viktiga saker inom dagvården och därför är det relevant att ta upp dessa saker. Med tanke på lekens betydelse för barnets utveckling och att den även lyfts upp i Barnkonventionen som en viktig del så kommer leken även att behandlas i kapitel 4.6.

1.3 Barns delaktighet

Eftersom examensarbetet kommer att utgå från barnets perspektiv är det betydelsefullt att ta upp barnets delaktighet och möjligheter att få säga sin åsikt. Detta har även en etisk värdegrund i arbetet.

Enligt Aula (2011) är det viktigt att höra på barnets åsikt och att göra det på barnets nivå. Det är också viktigt att ta reda på hur barnet själv upplever de beslut som har med barnet att göra. Barnet skall ha en möjlighet att inte säga sin åsikt om det så önskar. (Aula 2011, s. 28). Tanken är att alla i samhället ska ha rätt att få sin röst hörd. För att kunna skapa en demokratisk miljö runt oss krävs fostran och utbildning. Dewey menar att demokrati byggs upp av att människor tillsammans tar ansvar samt strävar efter en pålitlig miljö. Då vi talar om utbildning menar han att utbildningen bör sättas in redan på daghemmen. Genom att göra det görs barnen delaktiga och de uppfattar att de har inflytande. (Arnér 2009, s. 22-23). Barnen har rätt till inflytande i vardagen och vuxna har möjlighet att ta hänsyn till detta. Det här kan bli en utmaning på daghemmen eftersom barnets idéer, åsikter och tankar alltid ska beaktas och respekteras. (Arnér 2009, s. 20-21). Redan i spädbarnsåldern kan barnet göras delaktigt genom att spädbarnet uppmärksammas tillräckligt ofta och genom att svara på de behov spädbarnet har. Spädbarnet lär sig att vara delaktigt i samspel med föräldern. Samspelet och delaktigheten fortsätter då barnet kommer i lekåldern. Själva leken medför positiva känslor, vilket i sin tur bekräftar barnets delaktighet. Genom att vuxna ger barnet olika möjligheter och situationer att vara delaktiga stärker barnet sin egen personlighet på många olika sätt. (Mäkelä 2011, s. 15). Det är ingen självklarhet att barnet får vara delaktigt i det egna livet, vilket på sikt kan medföra psykisk ohälsa. Genom att förstärka och lyfta fram vikten av ett barns delaktighet stöds barnets förmåga att känna sig delaktigt, det vill säga att det kan fungera och känna sig som en kreativ individ i samhället. (Mäkelä 2011, s. 14).

Eftersom barnen skall vara delaktiga i utvecklingen av arbetsmodellen, behövs kunskap om vilka utmaningar det kan finnas kring barnets delaktighet. När det gäller Barnkonventionens 12:e artikel ger den ingen klar vägledning för hur delaktiga barnen egentligen skall vara samt hur strikta regler det ska vara eller när det kan göras undantag. Det viktigaste är att se barnets perspektiv och låta barnet berätta samt att beakta barnets bästa. (Gustafsson 2011, s. 82). Aula (2011) menar att det är viktigt att komma ihåg att inte ha för bråttom tillsammans med barnen och att samspelet med barnen fungerar. Vi bör komma ihåg att stanna upp och lyssna på barnen samt veta hur vi talar med barnen. Vår

uppfattning om något kan vara helt annorlunda än barnets uppfattning och utmaningen är att komma ihåg att barnets upplevelse av något alltid är unik. Aula (2011, s. 35) menar att en annan utmaning är att värna om att barnens rätt att vara barn inte hotas fastän barnen görs delaktiga, samt att det handlar om att se barnens delaktighet genom att respektera barnen och låta barnen vara delaktiga. Barnens delaktighet handlar inte om att barnen skulle ha ansvaret och bestämma utan att barnen får sin röst hörd och blir respekterade. (Arnér 2009, s. 13). Genom att lyssna och ta reda på barns åsikter förstärks barnets egen självkänsla (Aula 2011, s. 35).

2 Metod

Till examensarbetet hör en arbetsprocess i vilken ingår bland annat att strukturera arbetet, att söka litteratur och att beskriva vilka teorier som arbetet baserar sig på. Forskningsprocessen startar med en litteraturomgång. Syftet med att göra en litteraturstudie är att motivera varför en empirisk studie görs eller beskriva kunskap inom ett område. I materialet som har samlats in under processens gång har fokuset varit att hitta material som kan relateras till arbetets syfte och frågeställningar. I arbetet har en kvalitativ litteraturstudie samt innehållsanalys av materialet tillämpats. Målsättningen har varit att hitta mångsidig litteratur som stöder ämnet i arbetet men även teorier som är motstridiga med varandra. (Forsberg & Wengström 2013, s. 30-32). Detta för att få en mångsidig blick av ämnet vilket stöder den etiska aspekten i arbetet. (Forsberg & Wengström 2013, s. 70). För att förstå valet av teorierna i arbetet har tillvägagångssättet beskrivits. De etiska aspekterna och tillförlitligheten beaktas även i arbetsprocessen. Att veta vad som ska undersökas ska stämma överens med den teori som arbetet utgår från. När det görs undersökningar om människor handlar det ofta om inställningar, upplevelser och liknande. Detta är abstrakta saker som inte är lika tillförlitliga som exempelvis då vikt och längd ska mätas hos människor. (Patel & Davidson 2011, s. 102). Det som kommer fram vid en undersökning om människor innehåller både en sann- och en felversion. Det är saker som inte går att undvika. Då måste reliabiliteten påvisas på annat sätt. Reliabiliteten i ett arbete styrker tillförlitligheten. Ett av de sätten är med hjälp av samtal eller iakttagelser. Det förutsätter att de som utför undersökningen är väl bekanta med området. (Patel & Davidson 2011, s. 103-104). Teorin i examensarbetet stöder metoden samtal med barn som arbetet bygger på. På det viset är innehållsvaliditeten stor. Skribenterna har med hjälp av teorin

som kommit fram genom litteraturstudien och avgränsningen av examensarbetet tagit fram de teman som samtalen behandlat, det vill säga vilan, samlingen, maten och den fria leken.

Innan skribenterna inledde arbetsprocessen läste skribenterna in sig på väsentlig litteratur gällande arbetsmetoden och vilka artiklar i FN:s Barnkonvention som kunde vara mest relevanta för arbetet. Detta stöder de etiska principer då en undersökning ska göras. För att de etiska principerna för undersökningen skall uppfyllas skall det redovisas hur undersökningen gjordes och att den är ärlig. (Vilka 2009, s. 33). För att läsaren skall förstå sig på den metod som tillämpats har skribenterna dokumenterat samtalen ärligt.

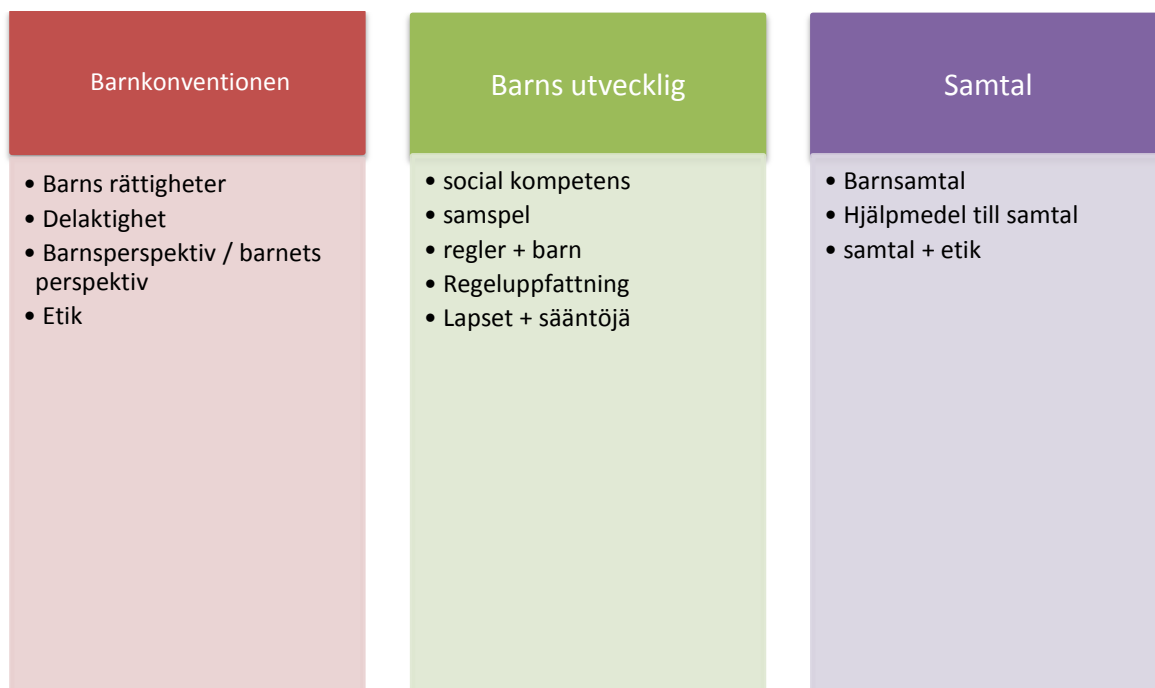
2.1 Litteratursökning

Enligt Forsberg & Wengström (2013) måste problemområdet avgränsas för att kunna reflektera och fördjupa sig i litteraturen. Syftet för arbetet ska ge en förklaring vad som är målet med litteraturstudien. När syftet för arbetet är klart skall frågeställningar formuleras, som sedan svaras för att syftet för arbetet skall uppnås. (Forsberg & Wengström 2013, s. 70-71). När syftet och frågeställningarna är klara kan sökord formuleras och med hjälp av dem utgöra en litteratursökning (Forsberg & Wengström 2013, s. 74). Det vanligaste sättet att söka litteratur är att använda sig av bibliotekens kataloger och tidskriftssamlingar (Patel & Davidsson 1994, s. 33). Olika databaser, bibliotekskataloger samt internet har använts i litteratursökningen. Det databaser som har använts att söka artiklar i är Yrkeshögskolan Novias bibliotekskatalog Vesta, Åbo stadsbiblioteks Vaski, Åbolands biblioteks Blanka, Nylands biblioteks Lukas, Nykarlebys biblioteks Fredrika och Google scholar samt Theseus. Enligt Ejvegård (2007) kan källförteckningen i litteratur som kommit fram i sökningen användas för att hitta intressanta verk som kan vara relevanta för arbetet. På detta sätt kan material som är mest centralt för det egna arbetet lätt upptäckas. (Ejvegård 2007, s. 45). Detta tillvägagångssätt har använts i arbetet. Litteraturen som använts i arbetet har sökts parallellt med arbetsprocessen.

Litteraturen som använts är för det mesta publicerad mellan 2006 och 2013 och den äldsta litteraturen är från år 1994. De äldre källorna har kritiskt granskats före användning. Det litteraturmaterial som använts mest är under fem år gammalt. I examensarbetet har mest svensk litteratur använts för med sökorden som användes kom dessa källor fram. Finsk litteratur har varit svårare att få tag i och har använts då det funnits relevanta saker för detta

arbete. Styrdokument som använts i arbetet är från Finland och baserar sig på de finska rekommendationerna.

Figur 1 nedan beskriver enkelt de sökord som använts inom de tre centralaste kategorierna som arbetet är uppbyggt kring; barnkonventionen, barns utveckling samt samtal.

Figur 1. Sökord enligt kategori.

Teoridelen handlar om barnets perspektiv, barnperspektiv, barns samspel, barns sociala kompetens och regeluppfattning. Artiklar om barnperspektiv, barns samspel, barns delaktighet, Barnkonventionen och daghem gav många resultat. Många av resultaten kom upp under flera av sökorden medan barn och regler inte gav något resultat som var relevant för arbetet.

Ejvegård (2007) påpekar att avgränsning efter ämnet görs enligt den tid som finns till förfogande. Ju kortare tid som finns desto snävare måste ämnet göras. (Ejvegård 2007, s. 88-89). Därför har avgränsningen gjorts till att omfatta samtal med barn från två daghem som var för skribenterna tidigare bekanta. Dessutom fokuseras endast på inomhusverksamheten har.

Fokuset i arbetet är att utveckla en arbetsmodell med vilken vuxna kan tillsammans med barnen skapa positiv samvaro på daghemmet. Det är därför relevant att få större medvetenhet om barns delaktighet som beskrivits i kapitel 1.3 och förstå skillnaden mellan

barns perspektiv och barnperspektiv (se kap.3). Skillnaden mellan barnets perspektiv och barnperspektivet har tydligt förklarats i arbetet. I kapitel 4 beskrivs 5-åringen, dess samspel med andra barn och vuxna, regeluppfattning, sociala kompetens, inlärningsnivå, självuppfattning samt leken.

2.2 Etik och tillförlitlighet

Till god forskningsetik hör att forskningen som utförs skall vara relevant och gynna samhället. Forskaren behöver veta vem som kan ha nytta av forskningen och vilken fördel som kan finnas i forskningsresultaten. Det är viktigt att komma ihåg att de som deltar i forskningen inte blir förolämpade eller illa behandlade. De som deltar i forskningen behöver få veta om deltagandet har en betydelse och om det på något sätt kan få till stånd en eventuell förändring. (Pohjola 2007, s. 28-29). Tanken med forskning som görs är att finna ny kunskap och ofta kan det även handla om att det inte enbart finns en sanning, utan flera alternativ till tolkningar. För att forskningen skall vara trovärdig är det viktigt att forskaren har förståelse för materialet och har satt sin egen prägel på analysen för att nå resultatet. Valet av hur deltagarna valdes har också betydelse för resultatets giltighet. (Lundman & Hällgren Graneheim 2008, s. 169). Till samtalen valdes både flickor och pojkar i fem års ålder. Valet att ha både flickor och pojkar med i samtalen ökade möjligheterna till att få fram olika erfarenheter, vilket i sin tur stärker resultatets giltighet. Skribenterna har erfarenhet av att arbeta på daghem och har även förståelse för och kunskap om barn vilket ökar trovärdigheten i detta arbete.

Barnens självbestämmanderätt har beaktats genom att barnen tillfrågades om samtycke att delta i iakttagandet och i samtalen som utfördes på daghemmen. Enligt Ejvegård (2007, s. 143) är det förbjudet att forska om personer som inte har gett sin tillåtelse. Karimäki (2008, s. 4) menar att det hör till barnets mänskliga rättigheter att tillfrågas om samtycke att delta i en undersökning, även om föräldrarna gett sin tillåtelse. På detta sätt uppfylls den etiska aspekten i undersökningen. Samma saker lyfter Mäkinen (2006, s. 64) och Kuula (2006, s. 147) fram och menar att det inte räcker med bara föräldrarnas tillåtelse, utan forskaren måste också ha barnets samtycke. Barn hör till en utmanande grupp att göra forskning på. Det är ändå viktigt att inte barn glöms bort i forskning eftersom det är en viktig grupp då det gäller att få fram åsikter och tankar. Om det inte skulle förekomma forskning som

baserar sig på barns tankar och åsikter skulle det inte vara möjligt att rätta till sådant som tidigare kan ha tolkats fel av vuxna. (Mäkinen 2006, s. 64-65).

Barnets delaktighet och barnets perspektiv har tagits i beaktande vilket stärker den etiska aspekten i arbetet. Då en undersökning görs ska materialet hanteras så att uppgifterna om personerna som varit med i undersökningen inte hamnar i fel händer (Vilkka 2009, s.35). I examensarbetet har varken barnens namn eller bilder på barnen synliggjorts. De svar som barnen gav har inte citerats med namn så att det kan framkomma vem som berättade vad. Allt material kommer att förstöras efter användningen. Med respekt och hänsyn till barnen har tanken varit att hålla barnen så anonyma som möjligt. Anonymiteten poängteras ger forskningen en fördel, eftersom det då är lättare att hantera känsliga saker som kommit fram. Forskaren har även lättare att tillämpa materialet då barnen fått vara anonyma, eftersom forskaren inte behöver vara rädd för att någon tagit skada av det som framkommit. (Mäkinen 2006, s. 114).

När resultaten presenteras är det viktigt att de är trovärdiga och att resultatet kan överföras till andra grupper samt att det finns förslag och förutsättningar för överförbarhet. Det är i sin tur endast läsaren som avgör om resultatet är överförbart till andra sammanhang. (Lundman & Hällgren Graneheim 2008, s. 170). Tanken med resultatet av barnens samtal är att arbetsmodellen som görs på basis av resultatet skall kunna användas i andra grupper än den grupp som medverkade i samtalen. Metoden samtal med barn menar skribenterna att är tillförlitlig samt har ett hållbart arbetssätt som vuxna kan använda sig av för att göra barnen delaktiga vilket på sikt gynnar barnens utveckling. Doverborg och Pramling Samuelsson (2012, s. 66) menar att genom samtal med barn får vuxna möjligheter att förstå barnets uppfattningar och erfarenheter. Detta kan ses som en viktig sak i den pedagogiska verksamheten.

Empati är ett viktigt begrepp som genomsyrar arbetet. Begreppet empati ingår både i metoden samtal med barn och i Barnkonventionen men även i yrkespraxisen. Empati handlar om att bemöta och svara på de känslor som barnet antyder och att försöka förstå hur barnet upplever sin omgivning. Empati kan jämföras med lek på det viset att den utvecklas under barndomen. (Öhman 2011, s. 171).

Fackorganisationen Talentia poängterar att de etiska övervägandena inom socialbranschen, exempelvis på daghem, är en viktig del av yrkespraxisen. Målet är att alltid utgå från barnets behov. (Talentia 2005, s. 11). Den etiska kompetensen är en viktig del hos vuxna

(Etene 2011, s. 6-7). Detta kan betyda att barnets egna val respekteras, så länge som barnets hälsa inte hotas. Talentia lyfter fram vikten av att respektera barnet och att vuxna på daghem finner barnets starka sidor och gör barnet delaktigt. Målet är också att förbättra på barnets påverkningsmöjligheter. (Talentia 2005, s. 7- 8).

2.3 Tillvägagångssättet

Arbetsprocessen inleddes genom att skribenterna läste om FN:s Barnkonvention om barnens rättigheter och funderade över vilka artiklar som kunde vara mest relevanta för arbetet. Valet blev att fokusera på artiklarna 12 som beskriver barnets rätt till delaktighet och artikel 31 som har fokus på barns rätt till lek, vila, rekreation och fritid. Dessa val gjordes på basen av att detta examensarbete bygger på barnets delaktighet i dess vardag på daghem. I FN:s Barnkonvention framkommer det att barnets åsikt alltid ska respekteras och att det vuxna skall lyssna på barnet innan beslut fattas (Ovreeide 2001, s. 149). Efter att arbetsprocessen inletts och arbetsmetoden valts efter inläsning för arbetet väsentlig litteratur. Som metod valdes samtal med barn. Samtal med barn är en metodisk vägledning som hjälper vuxna att se hur barnen upplever saker (Ovreeide 2001, s. 7). Ett samtal med barn är mer än bara en metod, det är en levande process, menar Ovreeide (2001, s. 9). Han säger att i FN:s Barnkonvention framkommer det att barnets åsikt alltid ska respekteras och att den vuxna bör lyssna på barnet innan beslut fattas (Ovreeide 2001, s. 149). Ovreeide (2009, s. 147) menar att samtal med barn är en bra metod då barnets perspektiv skall vara i fokuset.

Processen fortsatte genom att två daghem kontaktades, ett på Åland och det andra på Kimitoön. Beslutet att ta med två daghem gjordes för att fokuset i arbetet är på femåringar och ett daghem skulle ge ett för knappt antal femåringar att samtala med. Genom valet av två daghem fås en bredare kunskap om barnens tankar och ett mer tillförlitligt material. Valet av daghem gjordes på basis av att daghemmen var bekanta sedan tidigare eftersom två av skribenterna praktiserat där. Tack vare det fanns redan en naturlig kontakt till barnen. För att få ett gott samtal med barn är det viktigt att barnen känner till de vuxna som de skall samtala med. Arnér och Tellgren (2011, s. 113) menar att bästa resultat nås när barnet känner tillit till den vuxne som ska föra samtalet och där barnen själva ha fått komma med åsikter och tankar om hur de upplever regler på daghemmet.

För att kunna inleda samtalen med barnen krävdes det tillstånd från föräldrarna. Tillståndsblanketten (se bilaga 1 & 2) utformades och godkändes av handledarna för examensarbetet på Yrkehögskolan Novia och arbetets beställare Folkhälsans förbund r.f.

före de delades ut. I tillståndsblanketten informerades det om syftet med arbetet och att materialet endast används till detta examensarbete och förstörs efter det. På blanketten stod det också att barnens namn inte kommer att publiceras.

Huvudfrågorna i samtalet valdes genom att arbetet avgränsats till inomhusaktiviteter och genom litteraturöversikten som lyft upp vissa teman. Teman som behandlades under samtalet baserade sig på inomhusaktiviteterna samlingen, matsituationen, vilan och den fria leken. Detta är saker som artikel 31 i Barnkonventionen stöder och är centrala aktiviteter i daghemmen. Valet att samtala med barnen i smågrupper stöds av den teori som tas upp i arbetet.

Innan samtalen och iakttagandet inleddes kollades det att alla barnen hade lov att delta i vår undersökning. Sedan frågades varje barn enskilt om lov till undersökningen. Tillsammans var det 16 stycken fem åringar varav sex stycken barn på daghemmet i Kimito och tio stycken barn på daghemmet på Åland. Enligt Patel & Davidsson (1994, s. 110) måste det externa bortfallet i samtalen beaktas och ifall bortfallet av deltagare stiger kan detta påverka resultatet. I samtalen med barnen var det endast en som inte deltog i alla samtal.

Som hjälp till samtalen iakttofs barnen i deras daghemsvardag. Enligt Doverborg & Pramling Samuelsson (2000, s. 32-35) kan ett samtal börja med utgångspunkt i en händelse eller upplevelse som barnen kan relatera till. Genom att diskutera detta med barnen skapades ett förtroende mellan barnen och samtalsledaren. Iakttagandet genomfördes så att vi inte deltog i aktiviteterna utan koncentrerade oss på vad som hände i gruppen och hur barnen förstod, löd och deltog i aktiviteterna. Skribenterna har samtalat med barnen om leken, vilan, maten och samlingen och deras upplevelser kring det. Forskaren skall göra sig bekant med den litteratur och de handlingar som kan vara viktiga i arbetet (Vilka 2009, s. 30). Under iakttagandet dokumenterades stödord som kunde fungera som stöd under samtalet samt efter samtalet dokumenterades mer noggrant vad barnen berättat.

Innan samtalet och iakttagandet inleddes presenterade skribenterna sig för barnen samt gav barnen information om syftet med vår undersökning. Detta gjordes på ett sådant sätt att barnen skulle förstå vad de skulle vara med om. Först informerades barnen om att de skulle bli iakttagna vid samlingen, maten, vilan samt i den fria leken. Efter det berättade skribenterna för barnen att de kommer att samtala med dem och hur betydelsefullt det kan vara att samtala kring daghemmets vardag. Skribenterna förklarade att detta tillvägagångssätt och på basis av samtalen har barnen möjlighet att bli hörda och få vara

med och planera vardagen. För att barnen skulle känna sig bekväma och avslappnade inför samtalen samt för att barnen skulle få kännedom om Barnkonventionen delades en bilderbok om Barnkonventionen ut till vuxna på daghemmet några dagar före samtalen. Då kunde de vuxna på daghemmet introducera boken för barnen. Samma bok användes för att inleda samtalen med barnen och då var boken redan bekant, vilket gjorde barnen tryggare.

Samtalen hölls efter iakttagandet som valts att fokusera på. Doverborg & Pramling Samuelsson (2012) stöder detta genom att säga att tidpunkten för samtalen har betydelse. Samtalet skall inte avbryta en aktivitet eller hållas just före någon aktivitet. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2012, s. 26-27). Dessutom var det lättare för barnen att fokusera på den aktivitet som just genomförts. Samtalen pågick i drygt 30 minuter. På daghemmet i Kimito delades barnen i två grupper med tre barn i var. Samtalen hölls tre gånger med vardera gruppen. Ett samtal om hur barnen förstod regler och samlingen, ett om fria leken och ett om matsituationen och vilan. Studerande Yvonne som gjorde sin undersökning ensam på daghemmet på Åland delade upp barnen två och två och tre och tre, delvis efter önskemål av barnen själva.

Samtalen på Åland skedde på förmiddagen och barnen fick välja plats var samtalet skulle äga rum, ”kuddrummet” eller i soffan. Yvonne delade upp samtalen på flera dagar och samtalen baserade sig på iakttagelsen som hade gjorts innan, samt utgående från artiklar i Barnkonventionen (artikel 12 & 31). Samtalet inleddes med hur barn såg på begreppet regler. Själva iakttagelsen av barnen skedde under en och samma dag, Yvonne iakttog alla aktiviteter utom vilan för att femårsgruppen inte hade någon vilodag just den dagen. Femåringarna på daghemmet på Åland vilade endast en dag i veckan. De andra dagarna har det femårsverksamhet, liknande miniförskola. Fast barnen inte vilde samtalade Yvonne med barnen om vilan.

Stödord som Yvonne anteckande ner från iakttagelsen från samlingen, maten och den fria leken var bland annat hemvrån, Lego, experiment, önskemat, mattan och sång. Vid maten gjordes enbart iakttagelse utan anteckningar. Stödord användes för att inleda samtalen och det gav samtalen en naturlig start. Genom att använda stödord i samtalen gör att barn lättare börjar samtala och gå in i djupare diskussioner.

Materialet som samlades på daghemmen sammansattes, analyserades och tolkades. Läs om resultatet i undersökningen i kapitel 6.

Då manualen skulle utformas var målet att den skulle vara lätt att förstå för vuxna samt att vuxna inte skulle behöva gå till examensarbetet för att kunna använda den. De steg som manualen tar upp är pedagogiskt utformade och tagna ur barnets perspektiv som kommer från de resultat som samlats in från samtalen med barnen. Den mest väsentliga teorin har sammanfattats i manualen för att läsaren skall ha förståelse för barnsynen och metoden före användningen av ”Steg för steg till positiv samvaro”.

3 Barnsyn

Att behandla barnets perspektiv i examensarbetet är relevant eftersom arbetsmodellen kommer att utarbetas tillsammans med daghemsbarn. Valet att fokusera på barnets perspektiv har gjorts för att lyfta fram den etiska aspekten som tydligt kommer fram då det är frågan om barnets perspektiv. Inom dagvården behövs båda perspektiven så därför kommer också barnperspektivet att behandlas. För att förstå skillnaden mellan barnets perspektiv och barnperspektiv kommer dessa begrepp att tydliggöras samt förklaras. (De författare som nämns är bl.a. Arnér, Gustafsson och Öhman).

3.1 Barnets perspektiv

Barnkonventionens 12:e artikel stöder barnets perspektiv och baserar sig på att barnet kan bilda egna åsikter. Det viktigaste är att utgå från att barn är kompetenta och att de kan handla utgående från sina egna förutsättningar. Fastän vuxna vill barnets bästa kan det samtidigt hända att barnets eget perspektiv glöms bort och att det inte längre ses som det viktigaste. För att kunna bilda sig en uppfattning om hur barnen uppfattar sin omvärld är det viktigt att kontrollera vad barnen riktar sin uppmärksamhet mot och att kunna se barnen som aktörer som kan handla förnuftigt utgående från sina egna förutsättningar. (Arnér 2009, s. 30).

Genom att tala med barnen om det som händer i den dagliga verksamheten ges barnen kunskap om barnets perspektiv på den tillvaro som vuxna skapar för dem i dagvården (Arnér 2009, s. 31). I grunderna för planen av småbarnsfostran tas vissa fostringsprinciper upp bland annat att när barnets personlighet beaktas stärks barnets personliga välbefinnande. När välbefinnandet stärks på ett individuellt plan skapas en grund där varje enskilt barn kan fungera och utvecklas enligt individuella förutsättningar. Genom att gradvis öka barnets självständighet syftar man på att hjälpa barnet enligt sina

utgångspunkter att ta hand om sig själv och sina närmaste samt att kunna fatta egna beslut som inverkar på det egna livet. Barnet får möjlighet att känna glädje över att kunna ta hand om sig själv och lita på sitt eget kunnande. Barnet skall även ges möjlighet att lära sig ta egna initiativ samtidigt som barnet hela tiden har möjlighet att få omsorg och trygghet av en vuxen vid behov. (Stakes 2005, s. 18).

Det finns inget rätt svar på vad barnets perspektiv egentligen är. Allt är så beroende av hur barnet ser på saken. Det är svårare att få reda på barnets perspektiv ju mindre barn som frågas på grund av språket. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999, s. 38) menar att vuxna kan hjälpa ett mindre barn att klä barnets perspektiv i ord då barnet har ett svagt språk och då får barnet en begynnande förståelse för att vuxna förstår barnet. Stern har också försökt ge en bild av barnets perspektiv, hur barnet ser på det som sker och vad som styr barnet. Stern menade att barnet utvecklas hela tiden och att utvecklingen är en process som fungerar fortlöpande och att barnet bygger på den kunskap som det redan har. (Niss, Hindgren & Westin 2007, s. 85). I grunderna för planen för småbarnsfostran är en av principerna att barnet skall bli förstått och uppmärksammat enligt sin ålder och utvecklingsnivå (Stakes 2005, s. 17).

3.2 Barnperspektiv

Ordet perspektiv kommer från latinet ”perspectus” som betyder att se på, att se igenom eller att undersöka. Barnperspektiv är enligt detta ”en särskild syn på barn” eller ”ett sätt att se barn”. Detta är en vardaglig definition på termen. Enligt Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeides (2011) tolkning av Bronfenbrenner (1979), som var en av de första inom utvecklingspsykologin som definierade termen barnperspektiv, är barnperspektiv ett perspektiv som representerar vuxnas talrika försök att förstå sig på barns tankar och uppfattningar om sina egna liv. Även om barnperspektiv gör att vuxnas uppmärksamhet riktas mot en uppfattning om barns syn på erfarenheter och handlingar i världen kommer det alltid att representera vuxnas objektivering av barn. (Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeides 2011, s. 39-42). Öhman och Arnér (2009) är båda överens om att barnperspektivet handlar om att utveckla ett perspektiv där barnets rättigheter och behov har en central roll, men även att vi kan fatta olika beslut som berör barnet, genom att utgå från barnets bästa. (Arnér 2009, s. 31). Öhman (2008, s. 38) lyfter även upp barnperspektivet i hänseendet att kunna utveckla en förståelse för vad ett enskilt barn faktiskt upplever som barnperspektiv. Arnér (2009, s. 29) definierar barnperspektivet

liknande som Öhman men Arnér utgår också från att det är frågan om olika definitioner, dels vuxnas perspektiv på barn och dels barnets perspektiv på den egna tillvaron.

Arnér och Tellgren förklarar att det inte bara finns en definition av begreppet barnperspektiv utan flera, bland annat för barnets bästa, barn i fokus, barn i centrum och så vidare (Arnér & Tellgren 2011, s. 34). Gustafsson (2011, s. 45) förklarar barnperspektiv på följande sätt;

”Ett barnperspektiv innebär att de vuxna utifrån sin samlade kunskap och erfarenhet försöker utforma en miljö och en verksamhet som är så bra som möjligt för barnen. Om barnens och de vuxnas intressen kolliderar prioriterar man barnens. Men det är hela tiden de vuxnas uppfattning det handlar om.”

Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeides (2011, s. 84) tolkning av Stern är att om barn känner till den vuxnas perspektiv och den vuxne känner till barnets perspektiv skapar detta en lovande grund för en sann psykologisk förståelse för ett barnperspektiv.

3.3 Skillnaden mellan barnets perspektiv och barnperspektiv

Författarna Arnér och Tellgren (2011) tar upp skillnader mellan barnperspektiv och barnets perspektiv. De menar att då det talas om barnperspektiv innebär det hur vuxna ser på barnet. Medan barnets perspektiv hur barnet ser på sig själv med sina ögon. Barnets perspektiv framkommer genom att samtala med barnen. (Arnér & Tellgren 2011, s. 40).

Gustafsson (2011) beskriver också skillnader mellan barns perspektiv och barnperspektiv, beroende på vilket synsätt man har. Gustafsson menar att de som ser ur barnperspektiv kan dra för snabba slutsatser. De kan uttrycka sig på följande sätt; *”Du vet ju hur treåringar kan vara!”* eller *”Pojkarna tycker ju om att slåss”*. Har vi däremot synsättet barnets perspektiv utgår vi från varje barns förmåga samt att alla barn inte är ”stöpta i samma form”. (Gustafsson 2011, s. 46).

Däremot behövs båda perspektiven i daghemmen. Det behövs barnperspektiv för att forma verksamheten så att den känns bra för alla samt för ett gott bemötande. Barnets perspektiv behövs för att framkalla en god relation till alla barn samt förverkliga möten. Gustafsson (2011, s. 46) avslutar med att den som har synsättet barnperspektiv eftersträvar gemenskap medan den som tänker ur barnets perspektiv ser att alla barn är olika med olika behov och kompetenser och att den informationen kommer från barnet självt. I grunderna för planen för småbarnsfostran är det av stor betydelse att kunna ha ett nära samarbete mellan

föräldrar och vuxna. Detta samarbete är viktigt för att skapa en helhet som är meningsfull ur barnets synvinkel. (Stakes 2005, s. 2).

4 Utveckling och samspel

För att kunna bemöta barn på daghem bör det finnas kunskap om deras inlärningsnivå, självuppfattning och samspel. Samspelet har en viktig roll speciellt för barn men också för vuxna. För att kunna samtala om regler är det relevant att beskriva barns regeluppfattning. Vygotskijs och Sterns teorier om iakttagelse av barn samt även självet hos barn beskrivs. Dessa teorier stöder Barnkonventionen, speciellt artikel 12.

4.1 Inlärningsnivå och självuppfattning

Vygotskij stöder det konstruktiva synsättet i samband med inläring och utveckling. Med det påstår han att det är barnet själv som utformar sin kunskap, dock med hjälp av en kompetent vuxen person. (Evenshaug & Hallen 2009, s. 117). Efter att barnet har fått en viss kontroll över sig själv och sin omgivning börjar barnet vid 3-5 års ålder att utvidga sina kunskaper. Barn i den här åldern vill lära sig, de frågar, har egna förslag och vill dessutom genomföra olika uppdrag samt uppfylla de mål som har satts upp. De tittar mycket på de äldre barnen som de gärna vill eftersträva. De gör många saker på egen hand. Det går inte alltid bra, vilket kan bero på deras okunnighet eller att andra sätter stopp för deras handlingar. Då någon sätter stopp för barns handlingar kan det leda till att barn får en känsla av skuld och att barnet har gått för långt, vilket i sin tur kan leda till att den initiativförmåga som barnet haft förlamas. Det finns ingen annan utvecklingsnivå hos barn med motsvarande motivation att vilja lära sig som i det här stadiet. Ansvar och plikt ligger högt hos barn. De vill gärna samarbeta och älskar att utföra saker de blir beordrade. Det här stadiet hos barn kan kallas för *"jag är det jag kan föreställa mig att bli"*. (Evenshaug & Hallen 2009, 416). Samvetet hos barn är ytterst viktigt i det här stadiet precis som identifikationen med sina föräldrar. Barns samvete går mer från ett barnsligt till ett moget samvete. I det här stadiet är det viktigt att tillmötesgå barn på rätt sätt och använda sig av rätt pedagogik. (Evenshaug & Hallen 2009, s. 417).

Vygotskijs idéer om barnets tankar och lek väckte stort intresse inom den pedagogiska forskningen (Lindqvist 1999, s. 11). Vygotskijs egna pedagogiska idéer omfattar individens rätt att själv få utveckla sin personlighet och kreativitet, pedagogens uppgift är att fungera som en handledare till barnet, att alltid utgå från barnets intresse, barnet skall få

vara aktivt och självständigt samt att metoderna skall anpassas efter barnet. (Lindqvist 1999, s. 8).

Barn i den här åldern tänker väldigt mycket på sig själva. Perspektivet är mera egocentriskt. Barn tycker att det är i världens centrum. När det tänker utgår de från sig själv. Det behöver inte betyda att barn är egoistiska eller antisociala utan det handlar mera om en kognitiv attityd. Tankarna hos barn vid den här åldern är väldigt korta, ungefär det som de har framför sig just då, inget annat är väsentligt. (Evenshaug & Hallen 2009, s. 123).

Det minst bearbetade psykologiska problemet hos en människa är *tänkandet*. Förr ansågs det att tänkandet är en enkel verbal reaktion. Under ett experiment har det visat sig att det är mera komplicerat än så. (Lindqvist 1999, s. 105). Tankeprocessen innehåller många moment. Varje tanke som leder till en rörelse framkallar en muskelanspänning. Det är som en reflex. (Lindqvist 1999, s. 106). Vygotskij påstår att den sämsta pedagogiska metoden är att säga till ett barn vad barnet *inte* får göra. Han menar att det resulterar i en impuls hos barnet i hjärnan som väcker handling att genomföra det. (Lindqvist 1999, s.109). Vygotskij menar att barnet bara kan uppfostra sig själv och till det krävs en aktiv elev, aktiv lärare men också en aktiv miljö och att det är miljön som utvecklar handlingarna hos barnet. Pedagogen ska bara se till att barnet får den handledning som krävs (Lindqvist 1999, s. 72-73).

Stern påstår (enligt Sommer 2005, s. 217) att självet hos ett spädbarn börjar utvecklas redan från den dagen barnet föds. Stern påstår också att barnet redan vid tvåmånaders ålder hade börjat skapa en något så när förmimelse att exempelvis vilja undersöka världen. (Sommer 2005, s. 217). Då barnet vänder bort sitt ansikte från en vuxen är det för att upptäcka världen samt att självet hos barn är personligt och att det är psykets tidiga orientering, menade Stern (enligt Sommer 2005, s. 215-216). Stern kallade (enligt Johansson u.å.) de två första månaderna hos spädbarnet för ”känslornas värld”. Stern definierar (enligt Sommer 2005, s. 216-217) självet som en autonom enhet. Med det menade Stern att upplevelsen hos självet uppgår till generella fenomen som inverkar på alla våra sociala erfarenheter. (Sommer 2005, s. 216-217). Stern menar (enligt Sommer 2005, s. 215) även att självet hos barnet är något som finns långt innan självmedvetandet utvecklas. Han menar som Vygotskij att det är kulturen som avgör hur barnet utvecklas (Sommer 2005, s. 230).

4.2 Samspelets betydelse för barnet

Det är genom samspel och möten med andra som barn utvecklas och lär sig att tänka och tycka. I samspelet påverkar och påverkas barn av varandra. Känslorna som visas i samspelet med andra barn är viktiga för både den mentala och den kognitiva utvecklingen. (Öhman 2009, s. 46). Genom att ge mera ansvar åt barnen lär sig barnen förstå samspel och respekt för varandra samtidigt som de utvecklar förståelse och ansvars känsla (Arnér 2009, s. 22).

Utvecklingspsykologiska teorier var förr inriktade enbart på individer. Idag fokuseras den psykologiska utvecklingen på samspelets och förhållandets betydelse. Vi vet idag att det lilla barnet kan känna psykiskt obehag. Det kan barnet visa genom att gny eller gråta. Det behöver inte alla gånger betyda att barnet är hungrigt eller vill ha torr blöja. Det lilla barnet söker sällskap, vilket går hand i hand med Sterns teori som hänvisas till arbetet. (Öhman 2009, s. 45-46).

Sedan 1990-talets början har det kommit fram nya tankar och teorier om att även ett litet barn anses vara kompetent (Brodin & Hylander 2005, s. 16). Tidigare fanns det den uppfattningen att ett litet barn är som ett oskrivet blad, en "tabula rasa". Med det menades att barnet är ingenting annat än en mottagare som passivt låter sig bli "påskrivet". (Sommer 2008, s. 42). Idag är ändå de flesta forskare eniga om att redan ett litet spädbarn från första stund aktivt söker kontakt. Barn hör, ser och känner doft och smak. Idag menar vi att det redan från första stund finns en drivkraft hos barn att aktivt söka kontakt och samspel. (Brodin & Hylander 2005, s. 19). Stern är troligen den man som bidragit till att barnet idag ses som en kompetent individ från första stund. Stern menar i sin forskning att vi kan se kropp och själ som en helhet, och att människan styrs av olika faktorer som arv, biologi, miljö och psykologi. Dessa alla faktorer är i ett pågående samspel med varandra. (Brodin & Hylander 2005, s. 22). Vygotskij betonade vikten av hur ett barn lär sig genom samspel med andra barn. Vygotskij talade om den proximala utvecklingszonen som innebär att ett barn som handleds av mer kompetenta kamrater kan prestera mera än vad det kan på egen hand. Samspelet har en viktig betydelse för barnet eftersom lärandet är en socialprocess mellan barnet och omgivningen. (Samuelsson & Sheridan 1999, s. 112). Genom samspel och samarbete med vuxna eller andra barn styrs barnet mot högre nivåer. När barn får arbeta i grupp med jämnåriga kamrater tar man tillvara barns olika sätt att tänka. Dessutom skapar det motivation för det enskilda barnet, för att alla i gruppen vill lyckas. Barn i en

grupp tänker olika vilket medför en utveckling, vilket skall ses som en möjlighet och inte ett hinder. (Samuelsson & Sheridan 1999, s. 113).

För att kunna bemöta barnen på daghemmet är det viktigt att vara medveten om den vuxnas betydelse för barnets utveckling. Programmet Vägledande Samspel/ICDP - International Child Development Programmes, är ett program som inriktar sig på detta. (Edenhammar 2009, s.1). Programmets mål är att sprida kunskap om barns behov och att utveckla vuxnas lyhördhet och respekt för barnet. När vuxnas samspel med barnet utgår från barnets önsknings, tankar och behov blir det möjligt för barnet att vara delaktigt, få inflytande samt att få ta ansvar efter sin förmåga och mognadsnivå. (Niss m.fl. 2007, s. 16). Programmet Vägledande Samspel har FN:s Barnkonvention som en viktig värdegrund. Programmets tanke är att konventionen säger hur barnet skall respekteras och programmet Vägledande Samspel ska ge vägledning om hur det skall göras. (Edenhammar 2009, s. 3).

Tanken med att behandla vägledande samspel är att det betonar hur viktigt det är att vuxna har ett gott samspel till barnet. Eftersom metoden för arbetet är samtal med barn är det viktigt att känna till hur ett bra förhållningssätt till barnen skapar ett gott samspel. Vägledande Samspel lyfter fram hur ett samspel blir mer positivt. I Vägledande Samspel lyfts speciellt upp följande saker som enligt programmet bidrar till ett positivt samspel mellan vuxna och barn. Genom att vuxna har en positiv uppfattning om barnet skapar också omgivningen en positiv uppfattning om barnet. På samma sätt leder en negativ uppfattning om barnet också till en omgivning som ser negativt på barnet. Detta har att göra med att människan i samspel med varandra tillsammans skapar föreställningar om varandra. När vuxna uppfattar barnet positivt blir också bemötandet av barnet positivt. Genom att barnet bemöts positivt och genom att vuxna förmedlar till barnet hur det uppfattas, skapar det i sin tur en förutsättning för barnet att utvecklas. (Niss m.fl. 2007, s. 22-23). Genom att vuxna bekräftar barnet och genom att barnet får uppmuntran visar vuxna respekt för barnet. Barnet i sin tur får erfarenhet av att det finns stöd och hjälp, och barnet kan skapa tillit till vuxna. När vuxna uppmärksammar hur barnet har det och försöker anpassa sig till det som barnet är upptaget av, känner barnet att den vuxna bryr sig och svarar på barnets behov. (Niss m.fl. 2007, s. 32-33). Meningen är inte att barnet får som det vill utan tanken är att vuxna kan förmedla till barnet, att de förstår vad barnet vill. Bekräftelse av barnet stärker barnet - inte det att barnet får som de vill. Ett gott samspel mellan vuxna och barn fås då vuxna visar värme och engagemang, så att barnet vet att det är omtyckt. (Niss m.fl. 2007, s. 33).

Barn vill skapa mening och sammanhang av sina erfarenheter. Ibland behöver barnen hjälp med att förstå vad som händer i omgivningen och inom dem själva. Vuxna upprätthåller ett gott samspel till barnen genom att hjälpa barnet att samla sin uppmärksamhet och genom att ha gemensamt fokus med barnet. Då vuxna hjälper barnen att sätta ord på det som händer och visar känslor för det som upplevs tillsammans, blir upplevelsen tydlig för barnet och barnet kommer att minnas den som något viktigt och meningsfullt. Om vuxna ytterligare fördjupar det gemensamma fokuset genom att med barnet jämföra det som upplevts tillsammans med någon tidigare erfarenhet, berikas barns upplevelser och kunskapsutveckling. Ett gemensamt fokus ger stöd för ett ömsesidigt engagemang i samspelet mellan vuxna och barn. I en barngrupp får barnet dessutom lättare att delta och vara aktiv i verksamheten då världen blir mer spännande och väcker barnets nyfikenhet. (Niss m.fl. 2007, s. 35-36).

För ett gott samspel mellan vuxna och barn förutsätts sammanfattningsvis följande: Ett gott bemötande av barnet och en positiv uppfattning hos de vuxna. Den positiva uppfattningen inkluderar att vuxna visar respekt för barnen genom att bekräfta och uppmuntra barnet. Ett betydelsefullt samspel förutsätter gemensamt fokus och att vuxna visar intresse för barnet samt en positiv reglering som vuxna gör steg för steg tillsammans med barnet.

Sommer (2005) grundar sig på samma tankar som vägledande samspel/ ICDP. Sommer talar ur ett barncentrerat perspektiv och menar att barnet skall få den vuxnes uppmärksamhet. Sommer lyfter även fram att vuxna skall vara uppmärksamma och hitta det som gör barnet upprört. Sommer talar om hur vuxna är skyldiga att förstå och tolka barnets känslor och sinnesstämningar samt att visa empati och inlevelse. Slutligen lyfter även Sommer upp gemensam uppmärksamhet som en viktig faktor för barnet, genom att vuxna lyssnar, försöker förstå och tillgodoser barnets önskemål. Inom dagvården har vuxnas förhållningssätt till barnen en viktig betydelse inte bara för ett bra samspel vuxna och barn emellan, utan även för barnets utveckling och självkänsla. (Sommer 2005, s. 67).

4.3 Barn och regler

Barn accepterar för det mesta det vuxna bestämmer och tar även det för givet. De ifrågasätter inte motiven för besluten. Barn kommer inte heller på situationer var de kunde själv bestämma. (Arnér & Tellgren 2006, s.79). Barnen har en förmåga att se de vuxnas perspektiv och har förståelse för vuxnas önsknings. Barn anser att vuxna vet och kan mer

och det är därför de inte får bestämma eller får bli delaktiga i beslut. (Arnér & Tellgren 2006, s. 84-86). Vuxna tror att barn behöver regler och att de måste bli styrda och fostrade, men önskar att de kunde få påverka i sin tillvaro och bli hörda. Barn kanske är ovana med att få sin röst hörd och därför blir situationerna var de kan bli delaktiga få. (Arnér & Tellgren 2006, s. 86-87). Juul (2010) menar att barn rättar sig efter vuxna för att de saknar kunskap om existensens villkor för att ta ledningen. Han menar att det är viktigt att de vuxna bestämmer men också på vilket sätt och hur de bestämmer. Han poängterar även att en trivsamt grupp av människor styrs av demokrati och att det som vuxna bestämmer ska gynna barnets utveckling. (Juul 2010, s. 11).

Barn anser att vuxna stör dem i deras verksamhet genom att avbryta deras aktivitet men de tar för givet att vuxna har rätten att göra så. Barn får oftast bestämma i den fria leken men vuxna bestämmer när, var, hur och hur länge de får leka. Barn tar för givet att de vuxna bestämmer och de skall lära sig reglerna och lyda dem och anpassa sig till dem. Barnen tas inte med i planerandet och blir därför inte delaktiga i besluten fastän de har kompetens för det. (Arnér & Tellgren 2006, s. 88-89). Vygotskij menade att barn lär sig regler genom leken. Enligt Vygotskij utvecklar barn regler i låtsaslekar. (Smidt 2010, s. 156).

Fast barn känner till reglerna innebär det inte att de alltid handlar efter dem. De kan omforma regler för att få dem mer begripliga och användbara i de situationer de befinner sig i. Regler kan ofta vara svårbegripliga för barn och ifall barnen får vara delaktiga och göra regler blir det lättare för dem att förstå dem och följa dem. Barn uppfattar för det mesta att regler är något man inte får göra. Barn ifrågasätter inte reglerna utan i stället försöker de komma på en förklaring till varför de finns. (Arnér & Tellgren 2006, s. 90-92). Barn lär sig regler genom samspel med betydelsefulla människor från spädbarnstiden till barndomen och vidare till vuxenålder. (Smidt 2010, s. 156). Barn tycker om att ta ansvar och därför borde barn vara delaktiga i att göra regler. Genom att samtala med barnen om svårigheter som finns i tillvaron kan det tillsammans diskuteras olika lösningar hur det skall göras för att alla skall ha det bra. Då kan barnen genom social samvaro bli delaktiga i beslut och samtidigt bli tagna på allvar och få sin röst hörd. (Arnér & Tellgren 2006, s. 93-94).

För att kunna samtala med barnen om regler och deras delaktighet i beslut är det viktigt att förstå hur barn förstår regler. Det är också viktigt att få barnen att förstå att de har rätt att bli delaktiga och hörda i saker som gäller dem när vi tillsammans skall utarbeta regler.

Barn behöver regler för att de skall klara sig i sin sociala omvärld. Reglerna kan se olika ut beroende på barnets kultur, familj och det samhälle barnet lever i. (Smidt 2010, s. 156).

Arnér (2009) menar att vuxna på daghemmet och även andra instanser brukar hålla hårt på sina regler för att inte skapa extra arbete och problem för dem själva. Därför används ordet *nej* rätt ofta i dagvården. Det kan exempelvis vara i samband med att barnen kommer med egna förslag och initiativ. Om vuxna istället skulle säga *ja* skapas ett godkännande till barnets egna initiativ. (Arnér 2009, s. 47). Ett exempel kan vara att lektugan på daghemmet inte får användas under den perioden då det är som mest blött ute för att den då lätt kan bli förstörd. Istället för att säga *nej*, säga *ja*, bemöts barnet positivt. Detta skapar möjlighet till utveckling av lek, rörelse och samspel hos flera barn. Det sätts igång en kreativ, inspirerande lek som frambringar glädje, uthållighet och koncentration hos barnet. Detta tillfälle gynnar inte bara barnen utan även pedagogen att se vad ett *ja* kan leda till. Här inbjuder vuxna barnet till samspel och ett möte med den vuxne. Vi kan inte på förhand veta vad just ett *ja* i detta fall kunde leda till, men vuxna måste våga se möjligheter och kunna öppna sig för olika förslag. (Arnér 2009, s. 48-49). Vi välkomnar barns initiativ till en meningsfull handling genom att gå dem tillmötes. Vi visar även barnet att det har inflytelse i situationen. Vuxna kan inte ha förutfattade meningar om vilka konsekvenser situationen leder till. (Arnér 2009, s. 50-51).

Då Arnér frågat barnen om vad som är viktigast i daghemmet har svaret varit att vuxna haft en stor betydelse för att de ska trivas men det har även kommit upp att det finns för mycket regler. Barnen bör få insikt i vad demokrati innebär. För att detta ska fungera krävs det att personalen ser ut barnets perspektiv. (Arnér 2009, s. 21).

Juul (2010, s. 30) menar att den diskussion som idag pågår om hur vi ska sätta gränser och regler är föråldrad och att barnens vardagsliv har förändrats avsevärt de senaste tjugo trettio åren vilket vuxna måste komma ihåg.

4.4 Barns samspel med varandra

Barn har en inbyggd lust att vara med andra barn. Barn behöver inte leka tillsammans för att umgås. Barn dras till leksaker som andra barn leker med, för de sakerna har liv i sig. Barn behöver inte ha ögonkontakt, fysisk kontakt eller härma den andra i samspelet för att vara medveten om det andra barnets närvaro. Barns samspel kan vara att man turas om i en lek och kan ibland kräva att en vuxen hjälper att sätta igång samspelet. Barnets samspel med att göra likadant är unikt, det fungerar endast barn emellan och innebär stor glädje för

barnen. Samspelet utförs på lika villkor. Barn som är lika långt utvecklade finner glädje i samma aktiviteter. Därför är samspelet barn emellan annorlunda än mellan barn och vuxen. (Brodin & Hylander 1997, s. 93-95).

Till barns samspel hör ofta att de tar initiativ till lek genom att turas om att göra likadant. Språket är inte nödvändigt. Barn härmar och tittar på varandra och de finner glädje i att göra saker tillsammans. Alla barn har inte lika lätt att härma andra barn och det kan leda till att de har svårare att få igång ett samspel med andra barn. Det kan också leda till att barn knuffas för att få uppmärksamhet. Alla barn förstår inte hur de ska få igång samspel med andra. Det finns samspel barn emellan på daghem som inte kräver språk. Barnen behöver endast se på varandra för att ordlöst kunna komma överens om saker att göra. Ordlost samspel fungerar lättast när det är fråga om två barn. I en grupp behövs oftast språk. (Brodin & Hylander 1997, s. 95-98).

Flickor använder mycket ordlost språk till att dela känslor och avsikter. Detta sker bästisar emellan och kamraten kan svara utan ord, med ögonen. Andra barn blir utanför. Det förekommer även ordlost drama som vuxna inte alltid kan lägga märke till. Pojkars samförstånd består mer sällan av att dela varandras inre liv utan mer av ett gemensamt fokus, en aktivitet eller en idé. Pojkar använder förutom språket även kroppen och ljud vid kommunikation med andra barn. Pojkars samspel börjar med att ett barn börjar en aktivitet och andra blir intresserade och vill delta i aktiviteten. Leken slutar när en efter en tröttnar och går sin väg. Flickors samspel börjar ofta med samförstånd, när igen pojkars lek alstrar samförstånd. (Brodin & Hylander 1997, s. 99-100).

Alla barn upptäcker inte vad andra barn gör och finner inte signalerna till samspel. De blir lätt missförstådda, och kan känna sig utanför. Det krävs samförstånd för att rollek skall fungera. I dessa fall behövs hjälp av en vuxen att få igång leken. Det är bra att blanda lekfulla barn och de barn som har svårt att samspela så att det finns någon att härma när lusten väcks till samspel. (Brodin & Hylander 1997, s.100).

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) beskriver Vygotskijs teori om att när barn handleds av mer kompetenta kamrater presterar de mer än de skulle göra på egen hand. Barn kan hjälpa andra att använda mer utmanande försök t.ex. i problemlösningssituationer, eftersom de fått tillfälle att öva social kontext. Samarbetet mellan barn ger förutsättningar för utforskande inläring och utvecklande av kreativt tänkande. Barn lär och får en förståelse för sin omgivning i interaktionen med andra barn. När barn i en grupp tänker olika sker det utveckling. Därför skall barns olikheter ses som

möjligheter och inte som hinder i barnets lärande. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, s. 112-113).

Samspelet barn emellan och deras erfarenheter gör att de inspireras av varandra oberoende av ålderskillnaden eller hur kompetenta de är. I lekens samspel utmanas barn till nytt agerande och nya tankar. I daghemsvården som är en pedagogisk verksamhet ges barnet möjlighet att utveckla sin kompetens och sin identitet. Det är den vuxnes ansvar att barn får möjlighet till denna utveckling. Barn bör få möjlighet att själva och tillsammans med andra barn utforska och lösa problem, skapa mening och sammanhang. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, s. 114).

4.5 Social kompetens

I fem års ålder ökar de kognitiva färdigheterna. Barnets hjärna växer och det blir fler funktioner. Barnet kan nu använda en inre dialog som tidigare krävde medvetet mentalt arbete. För att utveckla socialt kompetent beteende måste förmågan att kunna tänka igenom problemsituationer och förutse när sådana uppstår finnas. Detta kräver att barnet måste kunna tolka situationer emotionellt rätt. Ifall barnet misstolkar egna eller andras känslor kan det innebära att barnet, hur intelligent det än är, tar till dåliga och missanpassade lösningar på problemet. (Kimber 2004, s. 23).

Det finns olika uppfattningar om hur barnet utvecklar socialkompetens. Det man vet idag är att socialkompetens är något som vuxna kan lära barnet och som startar tidigt, redan under barnets första levnadsår. (Vedeler 2009, s. 17). Vuxna har en viktig uppgift då det gäller att hjälpa barn att utveckla fungerande strategier för att skapa relationer till andra barn. Tidigare har vi kanske inte varit tillräckligt medvetna om detta, hur viktigt det är att barn har en god social kompetens i samvaro med andra barn. När det gäller barn, vänskap och social kontakt med jämnåriga kan man inte ta för givet att det uppstår en kontakt. Barn ställs inför olika sociala utmaningar då de skall kommunicera med varandra. Dessa utmaningar kan till exempel vara grupptryck och jämförelser barn emellan. Olika undersökningar som gjorts gällande barngrupper och socialkompetens tyder på att god socialkompetens relaterat till andra barn och eventuellt brist på sådan, kan få stor betydelse på lång sikt. (Vedeler 2009, s. 10). Det finns också studier som visar på att det finns ett samband mellan att ha få vänskapsrelationer och att problem med att komma i barngrupper redan i 3-5 års ålder. Det kan i sin tur relateras till anpassnings- och beteendeproblem i tidig vuxen ålder. (Vedeler 2009, s. 11).

4.6 Lekens betydelse

Alla barn har ett behov av att bli sedda, hörda, tagna på allvar samt uppleva en känsla av samhörighet (Öhman 2011, s. 107). Leken är en viktig sak i barnets värld eftersom barn utvecklar sin sociala kompetens genom leken. De lär sig att vara med andra människor, att glädjas, bli arg utan att slåss, göra kompromisser, känna förståelse och empati. För att lek skall utvecklas måste barn kunna finna lösningar på lekplanet, i samarbetet och på det tekniska planet. När leken görs i samförstånd föds det idéer som bär leken vidare. För att lek skall gå vidare och djupna krävs det att barn följer lekens sociala regler. Det kräver att barnet behärskar de tre sociala lekreglerna: samförstånd, interaktion och turtagande. I den djupa leken får barnet möjlighet att dagligen öva och lära sig demokratins bärande principer och spelregler. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, s. 86-87).

Vedeler (2009) tar upp att leken är en av de viktigaste formerna till hur socialisering anpassas till samhällets kultur. I leken ställs det krav på hur barnet skall agera och hur konflikter kan lösas. För att barn skall utveckla sin sociala kompetens måste de utveckla sin sociala förmåga såväl i relationer till andra barn som i förhållandet till vuxna. (Vedeler 2009, s. 13).

Öhman (2008) lyfter fram dagvården som en del av barns livsvärld och menar att det är en social mötesplats för barn. Små barn har redan nöje av samvaro och de första korta samlekarna tar sig uttryck i att jaga, hitta på och imitera. För små barn är dessa korta leksekvenser betydelsefulla och ger barnen en känsla av samhörighet. (Öhman 2008, s. 44-46).

Från tre års ålder och uppåt älskar barnen att leka rollekar eller lekar där de låtsas vara någon annan person. Rolleken kan göras på egen hand eller som sociallek. I den sociala leken har barnen olika roller, exempelvis lärare och elever, patient och doktor och så vidare. Genom rolleken testar barnen sin egen identitet samtidigt som de får se sina kamraters roller. Rolleken är en viktig del i den intellektuella och sociala tillväxten. Barnen får ur flera synvinklar och ur ett socialt perspektiv se hur deras kamrater tänker och känner. I leken finns temat makt där barnen får vara maktfulla och känna av sin egen styrka och kraft, vilket leder till att de känner sig kompetenta och har inflytelse på samma gång. (Öhman 2011, s. 106).

Låtsasleken påverkar barns förmåga att tänka deduktivt, det vill säga att de lär sig dra egna slutsatser. Vygotskij menar att låtsasleken är en viktig bit i barnets mentala värld. Här får

barnet själv styra som det vill och använda sin fantasi. Vygotskij menar att barnet i rolleken inte är sig "självt" i förhållande till sin ålder, utan barnet spelar alltid en roll som är "huvudet högre än sig självt". (Evenshaug & Hallen 2009, s. 341-342).

Barnens lek innehåller många utmaningar eftersom barn skall kunna underhålla och vidareutveckla den gemensamma aktiviteten. Dessutom måste barnet också vara mottagligt för de andra barnens bidrag till leken. Leken är alltså en social utmaning när det handlar om att underhålla och utveckla gruppens lek, eftersom leken kräver ett perspektiv som sträcker sig över en viss tid. Barnet behöver även kunna organisera lekens tema och vara flexibelt inför förändringar och krav i leken. För barn är leken viktig eftersom den inkluderar att barnet ska kunna acceptera andra i leken. Barnet lär sig även att använda sin sociala kompetens till gemensamma mål och aktiviteter. (Vedeler 2009, s. 55-56).

5 Samtal med barn

Teorin i examensarbetet fokuserar också på hur ett samtal med barn skall utföras, vilka risker det finns och vilka hjälpmedel som kan användas. Samtalets innehåll och struktur har en väsentlig betydelse för ett lyckat samtal.

5.1 Innehåll och struktur

Innan utförandet måste vissa saker ordnas för att samtalet skall lyckas. Ett samtal kräver en lugn plats för en bra koncentration hos barnet. Kinge stöder Doverborgs och Pramling Samuelssons samt Brembecks m.fl. tankar om att samtalet kräver en lugn plats. Platsen eller rummet skall vara neutralt och trivsamt för att markera att det är en ledig stund. (Kinge 2008 s. 120). Tidpunkten när samtalet sker har också en betydelse. Samtalet skall inte göras just innan någon aktivitet, exempelvis just före maten, vilan eller att den avbryter mitt i leken. Samtalet bör inte pågå i mer än 35 minuter. Det här beror förstås på barnet, hur intresserat och delaktigt det är. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2012, s. 26-27). Kinge (2008) lyfter upp en annan tanke vad gäller samtalstiden. Kinge menar att det är viktigt att ge gott om tid till varje samtalsstund. Ett samtal rekommenderas vara i totalt 1½ timme. Detta är betydligt längre än vad Doverborg och Pramling Samuelsson lyft fram. I det här arbetet är den exakta tiden inte det viktigaste utan lugnet och att barnen får komma till tals. Det är viktigt att komma ihåg att själv vara lugn inför samtalet för då förmedlas lugnet till barnen. (Kinge 2008, s. 120).

Innan samtalet inleds ska det vara bestämt vilka diskussionsämnen som ska beröras. Det får inte bli ett förhör med en massa frågor. Genom att ställa följdfrågor eller ostrukturerade frågor till det barnen berättar fås uttömmande svar. Genom att visa lyhördhet och ge respons på vad barnen säger skapas ett bra samtal. (Arnér & Tellgren 2011, s. 115). Vygotskij menar liksom Arnér och Tellgren att barnet ska ha utgångspunkten i samtalen och den som för samtalet ska möta barnet där barnet är och kunna känna av vad barnet klarar av (Partanen 2009, s. 65). Vygotskij påpekar också att det är bra att vara nyfiken och lyhörd och att på samma gång hålla tillbaka sina egna värderingar och reaktioner i samtalen. Vygotskij tanke var att genom att ha just detta förhållningssätt får barnets egen individuella förmåga komma fram – det som kallas det resonande självet. Detta kan kallas för samtal i utvecklingszonen där det centrala är nyfikenhet, frågvishet och lyhördhet. (Partanen 2009, s. 68).

Det som är viktigt under samtal med barn är att den vuxne inte blir alltför dominant och istället låter barnet styra samtalet (Arnér & Tellgren 2011, s. 116). Genom att låta barnet styra samtalet blir samtalet djupare, mera innehållsrikt samt längre jämfört med att enbart ställa frågor (Arnér & Tellgren 2011, s. 126). Samtalsledaren ska enbart lyssna, men fortfarande vara delaktig i samtalet genom att ställa eventuella följdfrågor (Arnér & Tellgren 2011, s. 126-127).

Att samtala med barn i grupp är att föredra när det är fråga om att få reda på barns tankar eller hur de ser på saken tillsammans. I samtal i gruppen kommer det upp nya frågor och funderingar allt efter barnens svar. Barn påverkar varandra. Det finns mekanismer som kan styra barnens samtal i gruppen vilka skall beaktas när samtalen görs. Alla i gruppen ska få möjlighet att delta, även den tysta eller blyga. Sammansättningen i gruppen är bra om den är en blandning av olika sorters personligheter. Frågorna skall ställas till alla i gruppen och allas åsikter och svar skall höras och beaktas. Det som är bra med gruppsamtal är att alla får ta del av andras kunskap och få höra hur kamrater tänker. Barnen kan även få nya perspektiv samt en annan förståelse för saker än vad de hade tidigare. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2000, s. 29-30).

Brembeck m.fl. (2010) har gjort ett forskningsarbete kring barn som medforskare. Projektet heter ”Barn som medforskare av matlandskap” – BAMM, där de har utvecklat en metod som kan användas i alla sammanhang som involverar barn. (Brembeck 2010, s. 11). Brembeck m.fl. (2010) menar att forskaren aldrig kan bli ett barn och bör därför försöka visa intresse för barnets åsikter och önskemål samt hålla tillbaka sina egna tankar och

värderingar. Detta stöder även Vygotskijs tanke som togs upp tidigare i kapitlet. Genom iakttagelse av barnet förstås barnets intressen och rutinerna på daghemmet samt vad barnen har för värderingar. För att åstadkomma ett lyckat samtal med barnen är det viktigt att betona för barnen att undersökningen görs för att få deras perspektiv på saken samt att de eventuellt kommer att få nytta av den. Det är bra att låta barnen styra samtals ämnen och en bra ide är att låta barnen "brainstorma" kring det som skall samtalas. För att samtalet skall gå vidare kan det vara bra att barnen får använda sig av olika material för att förklara sig. Det kan vara leksaker, teckningspapper eller med hjälp av teater/drama. Genom att ge tid till undersökningen skapas en bra relation till barnen och forskaren samt lär känna barns kommunikationskultur. (Brembeck m.fl. 2010, s. 11).

Frågor som endast har *ja* - eller *nej* svar skall inte ställas för de ger inte något svar hur barnen tänker. Uppföljningen av barnens svar är det som styr hur samtalet utvecklas. För barn kan frågor där de får berätta kännas lättare och samtalsledaren styr barnens berättande till frågan man är ute efter. Frågorna skall vara av omväxlande karaktär, övergripande frågor och mer specifika frågor. Med övergripande frågor får barnet välja riktning på samtalet medan det i specifika frågor kommer fram något mer speciellt vad barnet tänker. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2000, s. 32-35). Frågor som ställs under samtalet skall vara relaterade till syftet med samtalet. Till en början görs mer generella frågor och småningom kommer mer specifika frågor. Med specifika frågor ges barnet mindre spelrum att välja riktning på samtalet. Ju specifikare frågorna blir, desto lättare är det för barnen att berätta hur de tänker. Ett samtal kan inledas med utgångspunkt i en händelse eller upplevelse som barnet kan relatera till. Genom att diskutera detta med barnet skapas ett förtroende mellan barnet och den som leder samtalet. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2000, s. 32-35).

Uppföljningsfrågorna skall göras utgående från barnens svar. Därför måste det finnas ett klart syfte med samtalen så att svar som snuddar vid syftet följs upp med uppföljningsfrågor. Ibland kan uppföljningsfrågorna misslyckas eller bli ogjorda på grund av att frågan ställts fel eller man tror att barnet sagt redan allt det tänker om saken. Därför bör samtalet hållas uppe tills det är säkert att barnet inte har något mer att tillägga. Uppföljningsfrågorna är viktiga men lika viktigt är det att kunna byta riktning under samtalet. För att kunna hjälpa barnen att utveckla och uttrycka sina tankar bör man visa intresse och uppmuntra barnet, men även att delta aktivt i samtalet och ställa frågor som får barnet att fortsätta utveckla sin uppfattning. Genom att ha en struktur på samtalet kan

barnets tänkande och uppmärksamhet ledas mot ett specifikt innehåll. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2000, s. 38-45).

5.2 Risker och hjälpmedel

För att kunna anknyta till vad barnet säger måste vuxna kunna leva sig in i barnets perspektiv. För att kunna ta till vara vad barnet menar bör ens egna uppfattningar och på förhand utformade meningar åsidosättas. Det som har framkommit i tidigare samtal med barn är att barn tror att de måste svara ”rätt” på varje fråga. Barnet tänker ofta att den vuxna förväntar sig ett speciellt svar. Barnet förknippar samtalet med det vanliga ”fråga – svara” mönstret. För att göra barnet tryggt måste den vuxne vara närvarande, visa barnet uppmärksamhet samt visa intresse för samtalet. (Arner & Tellgren 2011, s. 122-124). Enligt forskning gjord av Brembeck m.fl. (2010) handlar det om hurdan förhållningssätt den vuxne har. Är den vuxne i auktoritär ställning till barnet blir svaret inte tillförlitligt, menar forskarna. Det handlar inte om att barnet skulle vara mindre trovärdigt som många kan tro. (Brembeck m.fl. 2010, s. 8).

I samtal med barn är det viktigt att komma ihåg att en del barn kan tycka att det är helt naturligt att föra ett samtal med vuxna medan andra barn kan tycka att situationen kan vara konstgjord. Det kan också hända att det uppkommer stunder under samtalet då barnet vägrar prata. Det är då viktigt som vuxen att kunna ha ett avspänt förhållande. Om barnet vägrar prata eller har svårt att samtala kan böcker vara bra som ett annat innehåll för samvaron än samtal. (Kinge 2008, s. 95). Att använda sig av bilder i ett samtal är ett bra sätt att få fram hur barn tänker eller uppfattar saker för att få igång en diskussion. Det är ett bra hjälpmedel för den som håller ett samtal. Med hjälp av bilden kan barnet berätta vad som sker och sedan associera till något i verkligheten. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2012, s. 38-39).

5.3 Tolkning och analys

För att få ut något av samtalen med barnen behöver det dokumenterats analyseras och tolkas. Den eller de som utför samtalet ska kunna urskilja vad det mest väsentliga är i samtalet. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2012, s. 48). Vid analys och tolkning läses det som har dokumenterats om och om igen. Det kan komma lika många upplevelser som det finns barn beroende på vad barn har för erfarenhet. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2012, s. 49).

Ovreeide påpekar att dokumentation under samtal, speciellt med barn, kan hämma samtalet. Dock är det nödvändigt att ha ett block med sig där viktiga stödord kan antecknas. Han menar även att det är bra att då samtalet är slut sammanfatta vad som har sagts och då kan det vara bra att ha några stödord antecknade. (Ovreeide 2001, s. 187).

6 Redovisning av samtalen med barnen

I samarbete med Folkhälsans förbund och utgående från artiklar i barnkonventionen och med hjälp av litteraturstudien bestämdes samtalens innehåll. Analysen av svaren från samtalet tolkades och sammanfattades.

6.1 Tolkning och resultat av samtalen

Enligt Patel & Davidson (1994, s. 111) kan de resultat som erhållits skrivas ner och därefter görs en analys genom en uppdelning av svaren. Svaren bearbetades på detta sätt. Utifrån dessa resultat har det varit möjligt att lyfta upp vissa saker som kommit fram av flera av barnen som deltagit i samtalen.

Samtalsresultaten har tolkats enligt en kvalitativ innehållsanalys. En kvalitativ innehållsanalys har fokus på hur en text ska tolkas. (Lundman & Hällgren Graneheim 2008, s. 159). Vid en kvalitativ studie växlar forskaren mellan *distans* och *närhet* vilket betyder att den som utför studien är mer eller mindre medforskare i processen. För att uppnå syftet med undersökningen är det bra att ha en färdig stomme att använda vid samtalen, samt att inte delta då iakttagandet görs. Med detta menas att hålla sig mera vid sidan om för att inte påverka resultatet. De teman som berörs vid samtalen ska vara lika för alla. (Lundman & Hällgren Graneheim 2008, s. 160-161). Samtalsgrupperna valdes på bas av barnens olika personligheter och önskemål. Alla barn fick samma frågor och utifrån svaren ställdes följdfrågor, vilket medförde att barnen spontant började berätta om daghemsverksamheten. Samtalen baserade sig även på resultatet från själva iakttagelserna. Alla barn hade möjlighet att delta och säga sina åsikter.

I en analysprocess skall materialet som kom ut från samtalen av barnen kondenseras. Med det menas att materialets mest centrala delar bevaras för att sedan kategoriseras upp. Kategorierna som bildats ska vara uttömmande och bilda en helhet av samtalen. Varje kategori skall kunna svara på frågan *Vad* och svaret skall vara relevant för innehållet. (Lundman & Hällgren Graneheim 2008, s. 162-163). Processens nästa steg är att skapa

teman för innehållet i materialet, och skall kunna besvara frågan *Hur*. De teman som staplas upp kan bestå av flera underteman. (Lundman & Hällgren Graneheim 2008, s. 164).

Innan resultaten presenteras bör det nämnas att vissa samtal har transkriberats (men utan namn med tanke på sekretessen). Med transkribering menas att det ordagrant har skrivits ut vad barnen har sagt. Tolkningen av svaren och därefter resultatbeskrivningen kan presenteras och stödas med hjälp av citat, det vill säga att med barnens egna ord. På detta sätt kan ett visst förhållningssätt illustreras. Patel & Davidson (1994) beskriver denna process så att citaten inte är bevis på resultatet som presenteras utan enbart illustrerar förhållningssättet eller processen. (Patel & Davidson 1994, s. 111-112). Allt som kom fram i samtalen har inte återgivits utan endast det mest relevanta för undersökningen, det vill säga det som handlade om leken, vilan, maten och samlingen.

6.2 Resultat av samtal kring regler

Det som examensarbetet ville få svar på var hur vuxna tillsammans med barnen kan utarbeta regler, hur såg barnen på reglerna, fick de vara delaktiga och hur kan barn göras mera delaktiga? Då barnen fick berätta om hur de upplever *reglerna* på daghemmet var det flera barn som inte visste vad regler var, medan andra kände till vad det betyder. En pojke svarade: *"Jag vill ha snälla regler"*. När vi frågade vad han menade med det, kunde han inte förklara det. Ett barn sa *"vi får bestämma en sak på dagis och det är vad vi ska leka, men först måste vi fråga vuxna om lov"*. När vi frågade vem som bestämmer på daghemmet blev svaren; *"vi får aldrig bestämma"*, *"det är tanterna som bestämmer"* eller *"det är chefen som bestämmer"*. När de sa att det var chefen som bestämde frågade vi av dem, vem det är? Svaret som kom var; *"Det är flickan på andra avdelningen. Hon har Mamma Mu i sitt fönster. Hon har ett eget bås"*. Ett annat barn sa; *"Jag får bestämma en sak och det är vad det ska bli när jag pysslar"*. Barnen visste vem som var chef på dagiset och de kopplade chefen till den som bestämde på dagiset när det gällde saker som berörde hela dagiset. Det som kom fram var att barnen önskade att vuxna på avdelningen skulle få vara barn och barnen skulle få vara vuxna, *"Det skulle vara roligt! Då skulle vi leka kurragömma och leka tagare inne"*. Skribenterna tolkade svaren som så att barnen överlag var nöjda över reglerna på daghemmet och tyckte att det var okej att vuxna bestämde reglerna men att de inte hade något emot att få vara mera delaktiga. Det märktes att barnen inte var vana att prata om regler. De regler som fanns på daghemmet var de som gällde och de ändrade man inte på. Detta stämmer bra överens med teorin om barns regeluppfattning som behandlats i kapitel 4.3.

6.3 Resultat av samtal kring inomhusaktiviteterna

De teman som samtalen baserade sig på var samlingen, matsituationen, vilan samt den fria leken. Barnen hade många åsikter gällande den fria leken. Barnen berättade att det var de vuxna som bestämde reglerna i leken men de önskade att själva få bestämma. Mest handlade det om att de önskade att få vara flera barn med i samma aktivitet. Vissa aktiviteter hade regler gällande ett begränsat antal barn som fick vara med, exempelvis i byggandet av Lego, lek i hemvrån och lek i kuddrummet. Det framkom också att de önskade få leka kurragömma inne som dagiset hade som regel att skulle lekas ute. En flicka sa; *"Jag vill att bordet flyttas i pysselrummet för det är så trångt när jag ska bygga lego, bordet är i vägen"*. Följdfråga: *"Men har du sagt till om det?"* *"Nä, de skulle ändå inte flytta det"*, blev svaret. I samtalet kom det fram att några barn önskade mera fysiska aktiviteter, men de hade inte sagt något till de vuxna om det. Barnen kunde inte svara på varför de inte sagt till om sin önskan.

De flesta barnen berättade att de var nöjda med *samlingen* medan andra tog upp att det var rörigt. Då frågades det: *"Vad menas med rörigt?"* *"Alla bara pratar, jag vill ha lugn och ro"*, var svaret. Andra saker som kom upp var att de önskade få sitta på mattan istället för på det hårda kalla golvet. Orsaken till det var att alla barnen inte fick plats om de satt på mattan. De gånger barnen ändå hade valt att sitta på mattan hade de blivit tillrättavisade att sitta utanför. Då frågades: *Vad kan ni sitta på istället för mattan då? Något mjukt*, var svaret. *Har ni sagt till om det då?* *Nä*, blev svaret. Barnen önskade mera experiment och roliga sånger. Dagens datum och namnsdagsbarn var tråkigt. De skulle hellre lära sig laga äppelbåtar, hajtänder och äta kex. Medan andra barn tyckte att dagens datum var roligt när de fick sätta en kula i snöret för varje dag. *"Vi lär oss räkna när vi räknar kulorna på snöret. Kanske något barn har varit och tagit bort en kula"*, sa en pojke. Det som framkom var barnen önskade att de fick hålla samlingen någon gång.

I samtalen om *matsituationen* kom det spontant fram att maten och salladen var god. Barnen frågades om hur de upplevde reglerna vid maten. Barnen var tydliga med att säga att de ville själv sätta mat på tallriken och att de fick lämna om de inte orkade eller inte gillade det. Andra saker som var viktiga för barnen var att de önskade att de fick ta bröd fast de inte hade ätit upp maten. Platsen vid maten var också viktig och önskemål fanns att de skulle få sitta var de ville. Barnen nämnde också att de ville ha önskematlista oftare, samt att matsituationen kunde göras mer estetisk genom att ha fina servetter.

Sista samtalen gjordes om *vilan*. Detta tema hade barnen blandade åsikter om. Femårsgruppen på Åland vilade endast en gång per vecka, på fredagar. Resterande dagar hade de femårsgrupp, motsvarande mini förskola. Femårsgruppen i Kimito däremot vilade dagligen en kort stund samtidigt som de lyssnade på saga eller sång från bandspelare. Före sången lyssnade de också på en vuxen som läste saga. Flera barn från femårsgruppen på Åland tyckte det var roligt med 5-årsverksamhet medan andra saknade vilan. De barn som saknade vilan berättade att; *"Vi saknar massagen och lyssna på saga och det är så skönt att vila"*. Ett annat barn sa; *"Jag är trött!"*. När barnen frågades om hur de skulle vilja ha det kunde de svara bland annat: *"Jag vill att vi ska få leka med våra kramdjur på vilan"* och *"Vi vill vila tre dagar och ha femårsgrupp två dagar"*.

6.4 Sammanfattning av samtalen

Det var en utmaning att samtala med barnen och få dem att hålla sig inom ämnet. Överlag gick det bra och det var mycket intressant som kom fram. Barnen gav intryck av att de tyckte om att samtala. Det förklarades för barnen om att resultatet kommer att delges dem senare. Under samtalen kunde barnen säga, *"nej, skriv inte ner det där för då blir tanterna arga"*, vilket det togs hänsyn till. Barnen informerades om att det som de säger skrivs ner men inte vem som har sagt vad och att inga namn kommer fram. Det märktes då en grupp med tre, där ett av barnen har en egen assistent, att barnens svar hämmades då assistenten var med. Innan barnen svarade eller direkt efter att de svarat tittade de på assistenten för att kolla hur hon reagerade. Den gruppens svar var inte lika tillförlitliga, fast assistenten inte deltog i samtalet.

Barnen har många åsikter och önskemål om hur de skulle vilja att det var på daghemmen, bara det lyssnades på dem. Det kom fram att barnen sällan fick vara delaktiga när reglerna på daghemmet utformades. Det är tydligt att det är vuxna som gör reglerna och att barnen rättar sig efter dem. Dessutom var barnen inte vana att föra fram sina tankar och åsikter. Barnen upplevde också att daghemsdagen innehöll mycket styrt program, vilket medförde lite tid för den fria leken. Det som kom fram under samtalen stämmer överens med teorin om barns regeluppfattning.

Teman som barnen lyfte mest upp var saker kring matsituationerna och samlingen. Speciellt matsituationerna väckte mycket tankar om hur barnen önskade att de ordnades. Även om samlingen hade barnen många tankar och där kom det tydligt fram att de önskade vara mer delaktiga i planeringen och utförandet av samlingen.

7 Manualen

Resultatet av litteraturstudien och samtalen med barnen kommer att presenteras i form av en manual (se bilaga 3). I manualen beskrivs kort om bakgrunden till arbetet, om Barnkonventionen samt barnsynen i arbetet. Manualen innehåller även en tabell med tillvägagångssättet, "steg för steg till positiv samvaro", som vuxna kan ha som stöd vid samtal om regler i daghemsgruppen.

Genom att vuxna använder manualen "steg för steg till positiv samvaro" tillsammans med barnen stöder det ett resursförstärkande arbete på daghem. Vandergrift (2011) menar att genom att barn görs delaktiga kan mobbning förebyggas. Med det menar han att barn som får uttrycka sig, lyssna till andra och lösa problem genom diskussioner ger värdefulla färdigheter till att förebygga mobbning. (Vandergrift 2011, s. 3). Manualen skall också vara ett stöd till hur daghem kan förebygga mobbning genom att barnen får vara delaktiga, arbeta tillsammans och få sina röster hörda.

Redan i dagvården är det viktigt att lyfta fram Barnkonventionen men det är även viktigt att diskutera om respekt för andra människor. Barnkonventionen är en bra grund att hålla fast vid i dagvården och den har en bra stomme för ett förebyggande arbete mot mobbning. (Vandergrift 2011, s. 5, 10). Manualen som utarbetats tillsammans med barnen utgående från artiklarna 12 och 31 från Barnkonventionen är således ett värdefullt verktyg som kan användas i dagvården. Även om manualen handlar om att få barnen delaktiga i att skapa regler för inomhusaktiviteterna kan manualens stomme även tillämpas då andra regler skall göras i dagvården, exempelvis regler som gäller för utevistelse. Manualen skall vara ett stöd till såväl positiva regler som till att barnen får känna glädje, delaktighet och samvaro i daghemsgruppen. Manualen kan användas i sin helhet utan detta examensarbete, eftersom skribenternas tanke varit att skapa ett arbetsverktyg som skall vara enkelt och praktiskt att använda i daghemsverksamheten.

Enligt Öhman (2009) behöver vuxna ha etisk medvetenhet samt ha daghemsverksamhetens värdegrund som stöd för att på bästa sätt kunna skapa goda relationer. Detta leder i sin till ett gott klimat i dagvården. Öhmans tankar stöder manualen om hur ett gott klimat skapas i gruppen.

8 Avslutande diskussion

Examensarbetet har skett i samarbete med Folkhälsans förbund r.f. och syftet med detta examensarbete har varit att utarbeta en arbetsmodell med vilken daghemgruppen kan skapa sina egna positiva regler men under arbetets gång har tyngdpunkten satts på att hur göra barnen delaktiga i sin tillvaro på daghemmen. Med denna arbetsmodell kan alla barn bli hörda och ha en möjlighet att bli delaktiga i regelskapandet, vilket bidrar till att gruppen kan skapa en mer positiv samvaro. Frågeställningar i arbetet var: Hur kan man som pedagog arbeta för barns inflytande i daghemsguppen? På vilket sätt kan barn göras mer delaktiga i utformningen i daghemsverksamheten? Frågeställningarna i examensarbetet har besvarats i och med att samtal har utförts med barnen. Samtalen har gett ett resultat om hur barnen ser på regler som i sin tur stöder den uppfattning om regler som barn i femårsåldern har enligt teorin. Genom arbetsmodellen som utarbetats till en manual har arbetets andra frågeställning besvarats. Konkret tar manualen steg för steg upp hur barnen kan bli delaktiga i en daghemsverksamhet där barnen får vara med och påverka och på det sättet skapa en positiv samvaro i gruppen.

Den undersökningsmetod som använts i examensarbetet, samtal med barn, måste uppfylla kraven reliabilitet och validitet för att arbetet ska vara tillförlitligt. Med reliabilitet menas att den metod som använts i arbetet är användbar och tillförlitlig. Reliabiliteten kan minska tillförlitligheten i arbetet om forskaren själv utformar frågorna till ett samtal. (Ejvegård 2007, s. 70-71). Patel & Davidson (2011) menar att det resultat som fås ut av en undersökning, speciellt hos människor, innehåller både en sann- och en fel version och det går inte att kontrollera. För att styrka tillförlitligheten bör andra arbetssätt tillämpas, exempelvis iakttagelse. (Patel & Davidson 2011, s. 103-104). Begreppet validitet avser att den metod som använts i arbetet skall vara lämplig för att kunna få ut den information som arbetet ämnar, menar Ejvegård (2007, s. 73). Patel och Davidson (2011, s. 102) menar också att validiteten i arbetet styrs genom att analysera innehållet vilket betyder att teorin i arbetet kan kopplas till metoden. Metoden samtal med barn påvisar att det är ett användbart och pedagogiskt arbetsredskap för att få fram hur barn tänker.

Resultatet i arbetet kunde se annorlunda ut om någon annan skulle ha skrivit det, något som skribenterna är medvetna om. Det att skribenterna varit tre kan ses som en stor fördel för att skribenterna har olika erfarenheter och tidigare kunskaper som varit betydelsefulla i

skrivprocessen. Eftersom skribenterna varit tre har arbetet blivit mångsidigare genom att olika forskare som stöder det som skrivits kunnat lyftas fram. Detta ökar tillförlitligheten i arbetet. Källorna som använts har varit relativt nya och tangerat det som skrivits i arbetet. Fokuset har varit på att använda relevanta källor men det har varit svårt att hitta finska källor som tagit upp detta ämne. Litteratur begränsningen kan kritiseras eftersom engelska och internationella artiklar kunde ha gett en mångsidigare helhet. Den använda litteraturen och de författare som refererats ger en övergripande bild av examensarbetets ämne. De finska styrdokumenterna har även beaktats.

I vetenskaplig forskning skall god forskningspraxis följas och i den ingår det bland annat att vara omsorgsfull, ärlig och noggrann under forskningsprocessen (Forskningsetiska delegationen 2002, s. 11). Arbetet har gjorts noggrant, omsorgsfullt och ärligt under hela processen. Eftersom arbetet har skett i samarbete med daghemsbarn har speciell noggrannhet tillämpats under hela processen.

Genom vår teorigenomgång har konstaterats att barns delaktighet i daghemmets vardag inte är en självklarhet. Teorin lyfter fram att barn är kompetenta, men i vardagen syns inte detta alltid. Den etiska aspekten och barnsynen i detta arbete tangerar barnets perspektiv, och det kan vara bra att kunna få göra ändringar i den delvis vuxenstyrd daghemsvardagen. I samtalen med barnen kom det tydligt fram att barnen inte förväntar sig att kunna påverka sin vardag. Därför är arbetsmodellen som utvecklats i detta arbete relevant och kan användas för att göra barnen delaktiga.

Kvaliteten och möjligheterna i dagvården styrs ganska långt av de resurser som dagvården tilldelats. Resurserna som finns till förfogande påverkar exempelvis personalstyrkan i barngrupperna. Det gör att vuxna på daghem inte alltid har möjlighet att beakta det enskilda barnet trots att viljan finns. Examensarbetet lyfter fram en arbetsmodell som inte är tidskrävande och som kan användas i gruppen. Genom att använda arbetsmodellen kan vardagen möjligen löpa med mindre konflikter. Kommande arbeten i detta projekt kunde eventuellt utreda hur vuxna kunde arbeta så att barnets delaktighet i daghemsvardagen framhävs ännu mera. Ett förslag kunde vara att utveckla ett arbetssätt där barnets perspektiv tas i beaktande och barnen kunde bli medarbetare i planeringen av vardagen. Barnen har många fina idéer som de inte berättar om och dessa borde beaktas i deras vård. Arbetsmetoden samtal med barn ger vuxna en bättre syn på barnets egna tankar och är en bra metod att införliva i daghemsverksamheten. Det är önskvärt att arbetet väcker tankar

kring barnets delaktighet och relevansen att se saker från barnets perspektiv. Dessutom önskas att regler inte alltid ses som något negativt utan kan arbetas om till positiva upplevelser med hjälp av att barnen blir delaktiga. Förhoppningsvis kan vuxna reflektera över sitt förhållningssätt och kunna få nya redskap för att göra barnen delaktiga. Ytterligare kunde manualen till arbetsmodellen prövas och vidareutvecklas eftersom skribenterna inte prövat arbetsmodellen i praktiken.

Källförteckning

Antonovsky, A. (2001). *Hälsans Mysterium*. (Första utgåvan elfte tryckningen). Bokförlaget: Natur & Kultur.

Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan – en fråga om demokrati*. (uppl. 1:1). Lund: Studentlitteratur AB.

Arnér, E., Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna – att komma nära barns perspektiv*. (uppl. 1:8). Lund: Studentlitteratur AB.

Arnér, E. & Tellgren, B. (2011). *Barns syn på vuxna – att komma nära barns perspektiv*. (uppl. 1:8). Lund: Studentlitteratur AB.

Aula, M. K. (2011). *Lapsen paras aikuisen velvollisuutena*. Ingår i: Nurmi S. & Rantala K. (red.) *Näyn & Kuulun – Lapsenetu ja osallisuus*. (s. 24–38). Keuruu: Lasten Keskus.

Brembeck, H., Johansson, B., Bergström, K., Jonsson, L., Ossiansson, E., Shanhan, H. & Hillén, S. (2010). *Barn som medforskare av matlandskap – del 1: Medforskning*. Göteborg: Centrum för konsumtionsvetenskap. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

Brodin, M. & Hylander, I. (1997). *Att bli sig själv - Daniel Sterns teori i förskolans vardag*. (4:e uppl.) Stockholm: Liber Ab

Brodin, M. & Hylander, I. (2005). *Att bli sig själv – Daniel Sterns teori i förskolans vardag*. Stockholm: Liber.

Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, I. (2000). *Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer*. (3:e uppl.) Stockholm: Liber AB.

Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, I. (2012). *Att förstå barns tankar – kommunikationens betydelse*. (4:e uppl.) Stockholm: Liber AB.

Edenhammar, K. (2009). *Respekt för barnet*. (2:a uppl.) Söderköping: Stiftelsen ICDP Sweden.

Ejvegård, R. (2007). *Vetenskaplig metod*. (uppl. 3:5). Lund: Studentlitteratur.

Etene. (2011). *Den etiska grunden för social- och hälsovården*. Riksomfattande etiska delegationen inom social- och hälsovården ETENE. Social- och hälsovårdsministeriet.

(Etene-publikationer 33). Helsingfors 2011.

http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=80430&name=DLFE-3408.pdf
(Hämtat: 22.3.2013).

Evenshaug, O. & Hallen, D. (2009). *Barn- och ungdomspsykologi*. (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Folkhälsans förbund r.f. (2011-2014). *Projektplan för projektet "daghem utan mobbning"*.

Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Att göra systematiska litteraturstudier. Värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. (3:e uppl.). Stockholm: Natur & Kultur.

Forskningsetiska delegationen. (2002). *God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den*. Helsingfors: Forskningsetiska delegationen.

Gustafsson, Lars H. (2011). *Förskolebarnets mänskliga rättigheter*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, P.M. (u.å.). *Daniel Stern*. Nationalencyklopedin.

<http://ezproxy.novia.fi:2138/daniel-stern/315228> (Hämtat: 22.3.2013).

Juul, J. (2010). *Här är jag! Vem är du? Om närvaro, respekt och gränser mellan vuxna och barn*. Falun.

Karimäki, R. (2008). *Katsaus: Näkökulmia 2000-luvun suomalaiseenlapsuuteen. Eloire2008 (1) 1-10*. Suomenkansantietouden Tutkijan Seura ry.

Kimber, B. (2004). *Att främja barns och ungdomars utveckling av social och emotionell kompetens. Teori och praktisk tillämpning för pedagoger*. Solna: Ekelunds Förlag AB.

Kinge, E. (2008). *Barnsamtal – den framgångsrika samvaron och samtals betydelse för barn med samspelssvårigheter*. (uppl. 1:3). Lund: Studentlitteratur.

Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Lindqvist, G. (1999). *Vygotskij och skolan – texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. (red.) Lund: Studentlitteratur.

- Lundman, B. & Hällgren Graneheim, U. (2008). *Kvalitativ innehållsanalys*. Ingår i: Granskär, M. & Höglund-Nielsen, B. (red.). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. (s. 159-172). Studentlitteratur.
- Mäkelä, J. (2011). *Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle*. Ingår i Nurmi S. & Rantala K. (red.). *Näyn & Kuulun – Lapsenetu ja osallisuus*. (s. 13-23). Keuruu: Lasten Keskus.
- Mäkinen, O. (2006). *Tutkimusetiikan ABC*. Helsinki: Tammi.
- Niss, G., Hindgren, L. & Westin, M. (2007). *Vägledande samspel i förskolan*. Småland reklambyrå Franzén & Soderling AB.
- Ovreeide, H. (2001). *Samtal med barn*. Lund: Studentlitteratur för den svenska utgåvan 2001.
- Partanen, P. (2009). *Från Vygotskij till lärande samtal*. (uppl. 1:3) Stockholm: Bonnier Utbildning AB.
- Patel, R & Davidsson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (uppl. 2). Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (uppl. 4:1). Lund: Studentlitteratur.
- Pohjola, A.(2007). *Eettisyyden haaste tutkimuksessa*. Ingår i: Viinamäki, L. & Saari, E. (red.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. (s. 11–31). Jyväskylän: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Pramling Samuelsson, I., Sommer, D. & Hundeide, K. (2011). *Barnperspektiv och barns perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber AB.
- Social- och hälsovårdsministeriet. (2010). *Ett socialt hållbart Finland 2020*. Helsingfors. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=2765155&name=DLFE-15325.pdf (Hämtat: 13.3.2013)
- Sommer, D. (2005). *Barndomspsykologi – utveckling i en förändrad värld*. (2:a reviderade uppl.). Malmö: Princo/Team Offset & Media.

Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. (uppl. 1:1). Lund: Studentlitteratur.

Stakes. (2005). *Grunderna för planen för småbarnsfostran*. Handböcker 61 (korrigerad uppl., version II). Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/2e130087-8320-4be7-b07d-218aa17e6873> (Hämtat: 17.1.2013)

Talentia. (2005). *Vardagen. Värden, livet, etiken – etiska regler för yrkesmänniskor inom socialbranschen*. Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia ry. http://www.talentia.fi/files/758/2502_Etik2006_1.pdf (Hämtat: 22.3.2013).

Unicef. (2008). *Handbok om barnkonventionen*. (uppl. 1:1) Malmö: Printing Malmö AB <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CDAQFjAA&url=http%3A%2F%2Funicef-porthos-production.s3.amazonaws.com%2Fhandbok-om-barnkonventionen.pdf&ei=sbILUZ7jN5CL4gTozIDoCg&usg=AFQjCNGa8LD1R5dFqZfMvrMng2ePhHNykw&sig2=xddznqdPt7ppyn0d83tq0g&bvm=bv.41867550,d.bGE> (Hämtat: 3.2.2013)

Unicef. (2009). *Barnkonventionen – FN:s konventionen om barnets rättigheter*. Generalsekreterare, Lönnerblad Veronique. Unicef Sverige. Stockholm 2009. <http://www.scribd.com/doc/34000103/Barnkonventionen-i-Sin-Helhet> (Hämtat: 28.1.2013).

Unicef. (2011). *Lapsen Oikeuksien sopimuksen käsikirja*. <http://www.unicef.fi/lapsen-oikeuksien-kasikirja> (Hämtat: 1.2.2013)

Vandergrift, K. (2011). *Creating a World Without Bullying*. Ottawa: National printers.

Vedeler, L. (2009). *Social kompetens i barngrupper*. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB.

Vilkka, H. (2009). *Tutki ja Kehitä*. (uppl. 1:3) Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Öhman, M. (2008). *Den viktiga vardagen, vardagsberättelser och värdegrund*. (2:a uppl.) Stockholm: Liber AB.

Öhman, M. (2009). *Hissad och dissad – om relationsarbete i förskolan*. (första upplagan). Stockholm: Liber.

Öhman, M. (2011). *Det viktigaste är att få leka*. (första upplagan). Stockholm: Liber.

Bästa vårdnadshavare!

TILLSTÅNDSBLANKETT

Vi är Linda Mattsson och Maria Roiha och studerar till Socionom (YH) vid Yrkehögskolan Nova i Åbo och håller på med vårt examensarbete inom ett projekt som heter "Det resilienta barnet".

Utbildningsprogrammet för det sociala området och projektet "Det resilienta barnet" samarbetar med Folkhälsans förbund r.f./projekt "Ett daghem utan mobbning" (se vidare <http://www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Ma-bra/Mobbning/Smabarn/>). Våren 2013 görs examensarbeten med Folkhälsans Förbund r.f. / projektet "Ett daghem utan mobbning" som uppdragsgivare.

Utgångspunkten i samarbetet med Folkhälsans förbund r.f. är FN:s barnkonvention. (se vidare på <http://unicef.se/barnkonventionen>). Inom vårt examensarbete kommer valda artiklar från barnkonventionen att ha en central betydelse. Uppdraget är att tillsammans med femåriga barn utveckla en modell för hur man kan öka barns inflytande i daghemmet. Avsikten är utöka barns delaktighet och inflytande i daghemmet genom att barnen aktivt får vara med och utarbeta regler som kan gynna ett positivt samspel och klimat i daghemmet.

För att kunna iaktta barnen samt diskutera med barnen i grupp ber vi om ert tillstånd för att barnet ska få medverka. Vi kommer att dokumentera till pappas vad barnen sagt men materialet förstörs efter användning. Fokus kommer att vara på barnen för att få barnens perspektiv på positiva regler. Vi behöver diskutera med barnen i grupp samt även få möjlighet att iaktta deras lek, matsituation och eventuellt annan ordnad verksamhet inomhus.

Barnens namn eller andra uppgifter kommer inte att publiceras.

_____ får medverka.

Barnets namn

Vårdnadshavares underskrift

Vårdnadshavares underskrift

Jag ber skilt om barnets tillåtelse till medverkan då jag besöker daghemmet.

Lämnas in senast: _____

Om det är något ni vill fråga om går det bra att kontakta:

- Projektkoordinator Maria Stoor-Grenner, Folkhälsans förbund r.f.
maria.stoor-grenner@folkhalsan.fi
- Projektansvarig Susanne Davidsson, Yrkeshögskolan Novia
susanne.davidsson@novia.fi
- Studerande Linda Mattsson
Linda-A.Mattsson@novia.fi
- Studerande Maria Roiha
Maria.Roiha@novia.fi

Tack för din medverkan!

Linda och Maria ☺

Bästa vårdnadshavare!

TILLSTÅNDSBLANKETT

Jag heter Yvonne Öfverström-Sundqvist och studerar till Socionom (YH) vid Yrkeshögskolan Novia i Åbo och håller på med mitt examensarbete inom ett projekt som heter "Det resilienta barnet".

Utbildningsprogrammet för det sociala området och projektet "Det resilienta barnet" samarbetar med Folkhälsans förbund r.f./projekt "Ett daghem utan mobbning" (se vidare <http://www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Ma-bra/Mobbning/Smabarn/>). Våren 2013 görs examensarbeten med Folkhälsans Förbund r.f. / projektet "Ett daghem utan mobbning" som uppdragsgivare.

Utgångspunkten i samarbetet med Folkhälsans förbund r.f. är FN:s barnkonvention. (se vidare på <http://unicef.se/barnkonventionen>). Inom mitt examensarbete kommer valda artiklar från barnkonventionen att ha en central betydelse. Uppdraget är att tillsammans med femåriga barn utveckla en modell för hur man kan öka barns inflytande i daghemmet. Avsikten är utöka barns delaktighet och inflytande i daghemmet genom att barnen aktivt får vara med och utarbeta regler som kan gynna ett positivt samspel och klimat i daghemmet.

För att kunna iaktta barnen samt diskutera med barnen i grupp ber vi om ert tillstånd för att barnet ska få medverka. Jag kommer att dokumentera till pappers vad barnen sagt men materialet förstörs efter användning. Fokus kommer att vara på barnen för att få barnens perspektiv på positiva regler. Jag behöver diskutera med barnen i grupp samt även få möjlighet att iaktta deras lek, matsituation och eventuellt annan ordnad verksamhet inomhus.

Barnens namn eller andra uppgifter kommer inte att publiceras.

_____ får medverka.

Barnets namn

Vårdnadshavares underskrift

Vårdnadshavares underskrift

Jag ber skilt om barnets tillåtelse till medverkan då jag besöker daghemmet.

Lämnas in senast: _____

Om det är något ni vill fråga om går det bra att kontakta:

- Projektkoordinator Maria Stoor-Grenner, Folkhälsans förbund r.f.
maria.stoor-grenner@folkhalsan.fi
- Projektansvarig Susanne Davidsson, Yrkeshögskolan Novia
susanne.davidsson@novia.fi
- Studerande Yvonne Öfverström-Sundqvist
Yvonne.ofverstrom-sundqvist@novia.fi

Tack för din medverkan!

Yvonne

Steg för steg till positiv samvaro

En arbetsmanual för daghem

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Barnkonventionen.....	2
3	Barnsynen.....	2
4	Barn och regler.....	4
5	Samtal med barn.....	5
6	Steg för steg till positiv samvaro.....	5
7	Avslutning	8

1 Inledning

Detta är en arbetsmodell för att öka barns inflytande i daghemmet". Syftet med denna arbetsmodell är daghemspersonal med stöd av denna manual, skall kunna samtala med barnen kring regler och tillsammans med dem skapa gruppens egna positiva regler genom att göra barnen mera delaktiga. Arbetsmodellen har skett i samarbete med Folkhälsans förbund r.f. inom projektet "Ett daghem utan mobbning" och har som målgrupp femåringar. En undersökning från Folkhälsan visar att mobbning finns bland barn i daghemsålder. Orsaken till mobbning kan vara ensamhet och personalen vid daghemmen ser inte alltid ser de ensamma barnen.

Modellen är utformad av studerande vid Yrkeshögskolan Novia i Åbo. Arbetet har stöd av Barnkonventionen. Med positiva regler menas, i denna arbetsmodell, regler som barnen på daghemmet fått vara delaktiga i att göra, men även barnens perspektiv på regler.

Barn tycker om att ta ansvar och därför är det viktigt att barn får vara delaktiga i att skapa regler. Genom att samtala med barnen om svårigheter som finns i tillvaron kan barn och vuxna tillsammans komma på lösningar hur de ska göra för att skapa en positiv miljö. På det viset görs barnen delaktiga och deras åsikter blir hörda. Regler kan se olika ut beroende på barnets kultur och det samhälle barnet lever i. Då vuxna ger barnet ansvar ges samtidigt en väg till frihet, självständighet och en möjlighet till inflytande. Barnet får även en insikt i vad demokrati innebär. En positiv miljö skapas på daghemmet om barn och vuxna tillsammans formar regler.

Denna arbetsmodell utgår ifrån inomhusaktiviteter där fokus har lagts på: samlingen, matsituationen, vilan och den fria leken. Arbetsmodellen utgår ifrån barns åsikter som skribenterna hämtat från samtalen. I manualen presenteras kort

Barnkonventionen, barnsynen, barns regeluppfattning och arbetsmetoden samtal med barn.

2 Barnkonventionen

Barnkonventionen antogs 1989 av FN:s generalförsamling. Då Barnkonventionen trädde i kraft hade den som mål att skapa en barnvänlig värld och ett barnvänligt samhälle. Alla länder förutom USA och Somalia har ratificerat eller skrivit under Barnkonventionen. Finland ratificerade Barnkonventionen 1991. Alla

barn och unga har rätt att känna till vad som står i Barnkonventionen. Barnkonventionen har allt som allt 54 artiklar.

(Läs mera om barnkonventionen: <http://www.unicef.fi/kortbarnkonventionen>)

Denna arbetsmodell baserar sig på två artiklar från Barnkonventionen (artikel 12 & 31). Artiklarna handlar bland annat om barnets rätt att säga sina åsikter samt rätt att uttala sig i frågor som rör barnet. Kommittén för Barnkonventionen anser att alla barn ska ses som aktiva medborgare och få sina röster hörda (artikel 12). Den andra artikeln (artikel 31) har fokus på barnets rätt till lek, vila, rekreation och fritid. Barnets rätt till lek kallas ibland för den glömda rättigheten, men leken är en viktig del av barnets utveckling. Leken och vilan är två viktiga saker inom dagvården och därför är det relevant att ta upp denna artikel i manualen.

3 Barnsynen

Arbetsmodellen har barnets perspektiv i fokus och därför är det betydelsefullt att ta upp barnets delaktighet. Det är viktigt att höra på barn och att göra det på den nivå där barnet befinner sig. Det är även viktigt att ta reda på hur barnet själv upplever de beslut som har med barnet att göra. Det är ändå bra att komma ihåg att barnet inte behöver säga sin åsikt om det så önskar. De professionella och barnet kan uppfatta saker helt olika och utmaningen är att komma ihåg att barnets upplevelse av något alltid är unik. Barnens delaktighet handlar inte om att barnen skulle ha ansvaret och bestämma utan att barnen får sina röster hörda och blir respekterade.

Det viktigaste är att barnen ses som kompetenta och att de kan handla utgående från sina egna förutsättningar. Fastän vuxna vill barnets bästa kan det samtidigt hända att barnets eget perspektiv glöms bort och att det inte längre ses som det viktigaste. För att kunna bilda sig en uppfattning om hur barnen uppfattar sin omvärld skall det undersökas vad barnen riktar sin uppmärksamhet mot och kunna se barnen som aktörer som kan handla förnuftigt utgående från sina egna förutsättningar. Genom att tala med barnen om det som händer i den dagliga verksamheten ges barnen kunskap om barnets perspektiv på den tillvaro som vuxna skapar för dem i dagvården. Vill vi få reda på vad barnets perspektiv egentligen är finns inget rätt svar. Allt är beroende av hur barnet ser på saken. Det är svårare att få reda på barnets perspektiv ju mindre barn som frågas p.g.a. språket. Vuxna kan hjälpa ett yngre barn att klä barnets perspektiv i ord då barnet har ett svagt språk och då ges barnet en begynnande förståelse för att vuxna förstår barnet.

4 Barn och regler

Alla barn vet inte vad regler är och de barn som vet vad regler är relaterar det till något som de INTE får göra. Regler förknippas alltså med något negativt. Barn ifrågasätter inte reglerna utan i stället försöker de komma på en förklaring till varför de finns.

Barn tycker om att ta ansvar och därför är det viktigt att barn får vara delaktiga i att göra upp regler. Genom att samtala med barnen om svårigheter som finns i tillvaron kan barn och vuxna tillsammans komma på lösningar för hur de ska göra för att skapa en positiv miljö. På det viset görs barnen delaktiga samt att deras åsikter blir hörda. Regler kan se olika ut beroende på barnets kultur och det samhälle barnet lever i. Då vuxna ger barnet ansvar ges samtidigt en väg till frihet, självständighet och inte mindre än inflytande till barnen. Barnet får även en insikt i vad demokrati innebär. En positiv miljö skapas på daghemmet om både barn och vuxna tillsammans formar regler.

Det kan vara bra att komma ihåg att barn inte alltid vet vad regler innebär och kan därför inte alltid följa dem. De kan omforma regler för att få dem mer begripliga och användbara i de situationer de befinner sig i. Regler kan ofta vara svårbegripliga för barn och ifall barnen får vara delaktiga och göra regler blir det lättare för dem att förstå dem och följa dem.

5 Samtal med barn

I arbetsmodellen används metoden samtal med barn. I denna metod är det barnet som skall vara utgångspunkten i samtalet. Meningen är att vuxna kan vara nyfikna och lyhörda men på samma gång hålla tillbaka sina egna värderingar och reaktioner. Den vuxna ger samtalsämnet och barnen får styra samtalet. Samtalsledarens uppgift är att lyssna och vara delaktig i samtalet genom att ställa eventuella följdfrågor. Meningen är att diskussionsämnena är bestämda före samtalet börjas. Då samtal utförs i grupp kommer barnets tankar bättre fram och att barnen kan ta del av vad deras kamrater tycker. Alla barn har rätt att delta - även de tysta och blyga. Alla som deltar i gruppen får samma frågor och allas åsikter och svar hörs och beaktas. För bästa resultat undviks frågor som kan besvaras med "ja eller nej" eftersom de egentligen inte ger något svar på hur barnen tänker. För ett lyckat samtal är det bra att utföra samtalen på en lugn och ostörd plats. Samtalen bör inte hållas just innan någon annan aktivitet eller så att de avbryter mitt i leken.

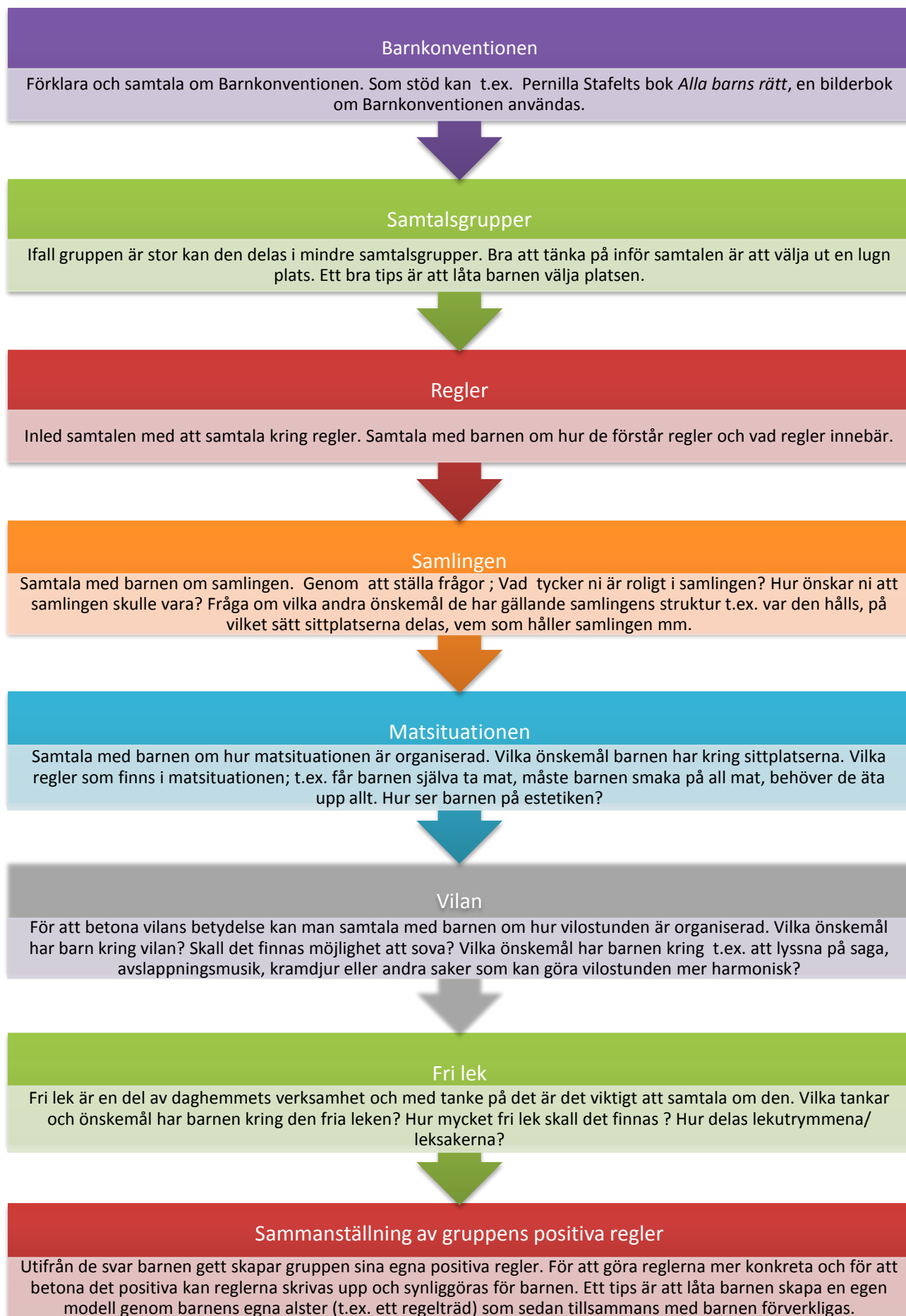
6 Steg för steg till positiv samvaro

Forskningen säger att positiva känslor ökar vårt välbefinnande och kan vara bra att ha då vi exempelvis utsätts för hot eller en möjlighet. Är vi på bra humör smittar det av sig samtidigt som vänskap och kärlek stärks. Positiva känslor gör barnen lyhörda för nya ideér och förändringar men även att barnen är mera inställda på att lära och utveckla sig. Barnets liv styrs av känslor och om barnet inte får göra uttryck för sina känslor kan det eventuellt komma att visa sig på ett negativt sätt. Här är det viktigt att vuxna går barnet till mötes de gånger det visar sig på ett negativt sätt, exempelvis om arg-känslan håller länge i sig. Vuxna kan då reagera på barnets beteende och vad som kan ligga till grund för det. Detta förhållningssätt från vuxna främjar barnets utveckling. De människor som har en känslomässig intelligens har kontroll på sina känslor vilket i sin tur leder till fördelar inom många områden i livet. Forskning visar

även att de människor som har en känslomässig intelligens är mera effektiva och harmoniska vilket leder till bättre mental hälsa på sikt. Positiva känslor hos barn ökar inte bara den intellektuella biten utan även de sociala resurserna stärks.

Bekräftelse är ett begrepp som bör genomsyra den pedagogiska verksamheten och är inte samma som beröm. Det är två helt olika begrepp. Båda behövs. Bekräftelse ökar barnets självförtroende samtidigt som den mentala biten stärks. Bekräftelse till barnet kräver empati, inlevelse, förståelse och uppskattning från vuxna. Beröm är något som ökar självtilliten men som förbränns snabbt igen medan bekräftelse är ett mera hållbart begrepp - *Jag ser dig, Jag hör dig, Jag förstår dig.*

På följande sida presenteras arbetsmodellen steg för steg.

7 Avslutning

Barnkonventionen lyfter speciellt upp artikel 12 där det centrala är barnets rätt att få säga sin åsikt samt att få vara delaktig och uttala sig i de frågor som rör barnet. Därför bör barnet få vara delaktigt då regler formuleras på daghem.

Metoden "samtal med barn" är ett bra och pedagogiskt arbetsredskap som vuxna lätt kan använda för att få fram barnets åsikter och tankar kring olika sakersamt då barnets perspektiv eftersträvas. Metoden är även resursförstärkande då barnet blir delaktigt och barnets åsikt blir respekterad. Metoden gynnar barnet på många sätt och förebygger även psykisk ohälsa, men framförallt skapas en positiv miljö på daghemmet där barnets perspektiv får vara i fokus. En bra sak med denna arbetsmetod är att det inte finns något rätt eller fel svar då det är barnets åsikter och tankar som ska lyftas fram.

Barnets regeluppfattning på daghem visade sig förknippas med något negativt. Skribenterna hoppas att med hjälp av utvecklander av denna arbetsmetod kunna ändra på det synsättet. Skribenterna vet att de professionella på våra daghem gör sitt bästa för att barnet ska ha det bra. Vi hoppas därför att denna modell ska skapa många positiva miljöer runt om våra daghem och att Ni lätt kan komma igång med att använda denna arbetsmetod med hjälp av denna manual och modellen "Steg för Steg till positiv samvaro".

Arbetsmanualen fungerar bra i sin helhet som arbetsredskap för att öka barns inflytande i daghemmet. Som ytterligare stöd kan skribenternas examensarbete "Barns rätt till delaktighet - arbetsmodell för att öka barns inflytande i daghemmet" användas. Examensarbetet i sin helhet hittas på Yrkeshögskolan Novias bibliotek i Åbo eller på Theseus.fi.

Tips på litteratur:

***"Tigers bok"* av Milne, Alan Alexander (2001)** - en sagobok som tar upp förmågan att pendla mellan olika känslouttryck. Boken innehåller tre förkortade berättelser om en av Nalle Puhs vänner, Tiger, i Sjumilaskogen.

***"Alla barns rätt - en bilderbok om Barnkonventionen"* av Stalfelt, P. (2011)** - lättläst, billig och intressant bok för både personal och barn. En bok som borde finnas på alla daghem.

***"Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer"* av Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, I. (2012)** - kort och lättläst bok om barnintervju och om kommunikationens betydelse.

***"Barns syn på vuxna - att komma nära barns perspektiv"* av Arnér, E. Tellgren, B. (2011)** - bok som tar upp vikten av samtal mellan barn och vuxna, barnperspektiv, barnets perspektiv, FN:s konventionen m.m. Författarna har gjort flera liknande böcker där barnet fokus är i centrum.

***"Barns inflytande i förskolan - en fråga om demokrati"* av Arnér, E. (2009).** - boken tar upp om barnets syn på regler och om barnet har möjlighet att påverka sin vardag samt om hur barnet kommer till tals. En lättläst bok som även riktar sig till politiker.

***"Förskolebarnets mänskliga rättigheter"* av Gustafsson, L. (2011)** - boken handlar om barnets rätt att få säga sin åsikt. Boken grundar sig mycket på Barnkonventionen. En bok som borde finnas på alla daghem.

“Handbok om barnkonventionen” av Unicef (2008) – handboken tar upp alla de 54 artiklarna som barnkonventionen tar upp.

<http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CDAQFjAA&url=http%3A%2F%2Funicef-porthos-production.s3.amazonaws.com%2Fhandbok-om-barnkonventionen.pdf&ei=sbILUZ7jN5CL4gTozIDoCg&usg=AFQjCNGa8LD1R5dFqZfMvrMng2ePhHNykw&sig2=xddznqdPt7ppyn0d83tq0g&bvm=bv.41867550,d.bGE>